

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І
МЕНЕДЖМЕНТУ**

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Формування та реалізація молодіжної політики в Україні»

Студента 2 курсу 2 МАПУА групи
Освітньої програми 281 Публічне управління та
адміністрування

Спеціальності 281 Публічне управління та
адміністрування

Галузі знань 28 Публічне управління та
адміністрування

Ступеня вищої освіти: магістр

Пашкевича Віталія Володимировича

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник Лазор Олег Ярославович,
професор, доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного управління та
менеджменту Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

(прізвище та ініціали, посада, вчене звання, науковий ступінь)

Розширена шкала

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024 рік

Анотація

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню формування та реалізації молодіжної політики в Україні, з акцентом на адаптацію в умовах сучасних соціально-економічних та політичних викликів, включаючи вплив війни. У роботі розглянуто теоретичні засади молодіжної політики, проаналізовано основні концепції, моделі та ініціативи, які реалізуються в Україні для підтримки молоді.

Окрема увага приділяється інноваційному підходу у сфері молодіжної політики через впровадження digital-інструментів та технологій, таких як проєкт онлайн-виборів до шкільного та студентського самоврядувань, що сприяє розвитку цифрової демократії та прозорості молодіжних виборчих процесів. Регіональний аспект формування молодіжної політики розглянуто на прикладі Вінницької області, де автор брав участь у розробці та впровадженні програм підтримки молоді як Головний спеціаліст у відділі молодіжної політики Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА.

Дослідження також охоплює аналіз соціальних викликів для молоді в умовах воєнного стану, вплив війни на освіту, працевлаштування та психологічний стан молодих людей, а також роль волонтерських рухів у розвитку громадської активності молоді. Основними результатами роботи є пропозиції щодо удосконалення молодіжної політики в умовах кризи, зокрема через використання digital-технологій, підтримку волонтерства та розвиток молодіжних рад. Практичні рекомендації можуть бути використані для подальшого розвитку молодіжної політики як на регіональному, так і на національному рівні.

Annotation

The master's thesis is dedicated to a comprehensive study of the formation and implementation of youth policy in Ukraine, focusing on adaptation to contemporary socio-economic and political challenges, including the impact of the war. The paper examines the theoretical foundations of youth policy, analyzing the key concepts, models, and initiatives implemented in Ukraine to support young people.

Special attention is given to innovative approaches in youth policy through the introduction of digital tools and technologies, such as the project for online elections to school and student councils, which promotes digital democracy and transparency in youth election processes. The regional aspect of youth policy development is analyzed through the example of Vinnytsia region, where the author participated in the development and implementation of youth support programs as Chief Specialist in the Youth Policy Department of the Vinnytsia Regional Military Administration.

The study also explores the social challenges faced by youth in times of war, including the effects on education, employment, and mental health, as well as the role of volunteer movements in fostering youth civic engagement. The key findings of the work include recommendations for improving youth policy during crises, particularly through the use of digital technologies, support for volunteerism, and the development of youth councils. The practical recommendations can be applied to further development of youth policy at both regional and national levels.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	9
1.1. Сутність молодіжної політики: визначення та підходи	9
1.2. Основні концепції та моделі молодіжної політики в Україні	12
1.3. Огляд стратегій, програм та ініціатив з підтримки молоді в Україні ..	18
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	29
2.1. Політичні та соціально-економічні виклики для молодіжної політики в умовах воєнного стану.....	29
2.2. Вплив війни на освіту та працевлаштування молоді	35
2.3. Проблеми соціальної адаптації молоді, яка постраждала внаслідок війни	41
2.4. Психологічна підтримка молоді в умовах воєнного конфлікту.....	46
Висновки до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	53
3.1. Впровадження digital-інструментів та технологій у молодіжну політику	53
3.2. Роль волонтерських рухів у формуванні молодіжної активності.....	56
3.3. Регіональний аспект формування молодіжної політики: проблеми та можливості.....	61
3.4. Дієві молодіжні ради, як механізм реалізації молодіжної політики.....	65
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасному світі молодь є важливим стержнем суспільства, яке здатне динамічно та ефективно реагувати на виклики та зміни. Україна, як країна з багатою історією та культурою, також стикається з унікальними викликами, пов'язаними з політичним, економічним та соціокультурним розвитком. Молодь, що складає значну частину населення, визначається не лише як носій майбутнього, але й як ключовий суб'єкт для сучасних перетворень.

В контексті сучасної України, питання формування та реалізації молодіжної політики стає вкрай актуальним і пресуючим. З урахуванням постійних змін у суспільстві, включаючи технологічний прогрес, економічні перетворення та геополітичні турбулентності, необхідно зосередити увагу на ефективних стратегіях взаємодії з молоддю. Правильно спрямована молодіжна політика може стати каталізатором для стабільності, інновацій та соціального прогресу країни.

Крім того, молодь, яка виступає як активний суб'єкт громадянського суспільства, має великий потенціал у формуванні демократичних процесів та підтримці розвитку країни. Тому дослідження та аналіз молодіжної політики в Україні відіграє ключову роль у визначенні способів максимально ефективного використання ресурсів та можливостей, які пропонує цей сегмент суспільства.

Концептуальні засади еволюції молодіжної політики спонукають до впровадження інноваційних і креативних рішень. Нові реалії сьогодення – нові виклики для молодіжної політики України. Повномасштабне вторгнення росії, є важливим фактором у контексті молодіжної політики. Війна спричинила серйозні соціальні та економічні зміни, які вплинули на життя молоді та їхні можливості.

Молодь стала однією з ключових груп населення, що постраждала від цього конфлікту. Багато молодих людей були змушені покинути свої домівки,

втратили можливість отримати освіту або доступ до працевлаштування через зниження економічних можливостей та загрозу безпеки.

У зв'язку з цим, формування та реалізація молодіжної політики стає не лише важливою, але й критичною для забезпечення підтримки, соціальної адаптації та реабілітації молоді, що постраждала від конфлікту. Це також акцентує на необхідності розвинення спеціальних програм, спрямованих на включення та підтримку молоді, яка опинилася у складних життєвих обставинах через війну.

Цей аспект підкреслює загальну необхідність для ефективної молодіжної політики, яка має враховувати специфіку ситуації в країні, де частина молоді переживає складні обставини через війну та конфліктні ситуації.

Об'єкт дослідження – процес формування молодіжної політики в Україні.

Предмет дослідження – формування та реалізація молодіжної політики в Україні.

Метою дослідження є науково-практичне осмислення та обґрунтування інноваційних методик та практик формування та реалізації молодіжної політики в Україні.

Для досягнення даної мети поставлено такі **завдання дослідження магістерської роботи:**

- Розкрити теоретичні засади формування молодіжної політики в Україні;
- Визначити сутність молодіжної політики, її основні поняття та підходи.
- Дослідити основні концепції та моделі молодіжної політики в Україні.
- Провести огляд існуючих стратегій, програм та ініціатив, спрямованих на підтримку молоді в Україні.
- Проаналізувати сучасний стан молодіжної політики в Україні в умовах воєнного стану;
- Вивчити політичні та соціально-економічні виклики, що стоять перед молодіжною політикою в умовах війни.

- Оцінити вплив війни на освіту та працевлаштування молоді.
- Визначити проблеми соціальної адаптації молоді, яка постраждала від війни.
- Проаналізувати механізми психологічної підтримки молоді в умовах воєнного конфлікту.
- Визначити перспективи розвитку молодіжної політики в умовах війни:
- Дослідити можливості впровадження цифрових інструментів та технологій у реалізацію молодіжної політики.
- Проаналізувати роль волонтерських рухів у стимулюванні молодіжної активності.
- Вивчити регіональні аспекти формування молодіжної політики, зокрема існуючі проблеми та потенційні можливості.
- Оцінити ефективність молодіжних рад як механізму реалізації молодіжної політики.

Методи дослідження. У магістерській роботі використано загальнонаукові методи пізнання – метод синтезу, узагальнення, аналізу, прогнозування, метод системного аналізу, спостереження та порівняння.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є наукові роботи сучасних українських та зарубіжних вчених, праці професорського складу ВДПУ, підручники та посібники з проблеми дослідження, сучасна наукова періодика, енциклопедичні та інформаційні дослідники з мережі Інтернет, українське законодавство з впровадження та реалізації молодіжної політики, матеріали органів державної статистики, результати власних досліджень.

Практична значущість полягає тому, що результати дослідження можуть бути використати органами державної влади та місцевого самоврядування для покращення програм та стратегій із застосуванням digital-інструментів і digital-технологій для більш ефективної підтримки та розвитку органів молодіжного самоврядування та молодіжної політики в цілому.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження та основні теоретичні положення оприлюднювались й обговорювались:

- на засіданні кафедри права і публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету.
- на Міжнародній науковій конференції на тему: «Наука, технології, інновації: актуальні проблеми теорії та практики» м. Рига;
- на XI Міжнародній науково-практичній конференції «PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY SCIENCE: THEORY AND PRACTICE» м. Львів

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота визначена метою, завданнями, предметом та об'єктом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та застосунків. Повний обсяг роботи – 86 сторінок, з них 73 сторінки основного тексту. Робота містить 1 додаток і 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 94 найменування, у тому числі 10 – англійською мовою.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПІДХОДИ

1.1. Сутність молодіжної політики: визначення та підходи

Молодіжна політика є одним із ключових напрямів державної соціальної політики, що спрямований на забезпечення належних умов для розвитку молоді як соціальної групи. У сучасній науковій літературі молодіжна політика трактується як комплекс заходів, реалізованих державою з метою сприяння соціальній інтеграції молоді, її професійній підготовці, а також активній участі в політичному та економічному житті країни [1].

Згідно з дослідженнями Дубровського О., молодіжна політика визначається як система державних і громадських заходів, що мають на меті всебічний розвиток особистості молодої людини та її інтеграцію в суспільне життя [2]. Також цей напрям охоплює різні соціально-економічні, культурні, освітні та громадянські аспекти, що забезпечують створення умов для самореалізації молоді.

Згідно закону 1414 «Про основні засади молодіжної політики» (поточна редакція від 31.03.2023) , маємо наступні визначення:

молодіжна політика - напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю;

молодіжна робота - діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень;

Визначення молодіжної політики також варіюється в залежності від контексту, в якому вона розглядається. Наприклад, Європейська комісія розглядає молодіжну політику як комплекс заходів, спрямованих на створення можливостей для молоді у сферах освіти, зайнятості, громадянської

активності та здоров'я [3]. Водночас, в Україні молодіжна політика зосереджена на розвитку громадянських ініціатив, підвищенні рівня молодіжної участі в управлінні державою, а також на створенні умов для професійного та особистісного розвитку молодих людей [4].

Підходи до формування молодіжної політики також є різноманітними. В наукових джерелах розрізняють декілька основних підходів, серед яких виділяються:

Інституційний підхід, який зосереджується на розвитку інституцій, що забезпечують підтримку молоді на рівні державних і місцевих органів влади. Згідно з цим підходом, основною метою молодіжної політики є створення ефективної інституційної структури, яка може забезпечити молоді доступ до ресурсів і можливостей для розвитку [5].

Соціально-економічний підхід, що передбачає розробку програм, спрямованих на соціальну підтримку молоді, зокрема в питаннях зайнятості, освіти та охорони здоров'я. Цей підхід є важливим для країн з нестабільною економічною ситуацією, оскільки забезпечення економічної підтримки молоді є основним завданням для уникнення безробіття та соціальної ізоляції [9].

Громадянсько-активістський підхід, який зосереджений на розвитку громадянських ініціатив серед молоді та на залученні молодих людей до процесів прийняття рішень на державному та місцевому рівнях. У цьому контексті важливою є участь молоді в громадських організаціях та волонтерських рухах, що сприяє їхній соціалізації та формуванню навичок лідерства [10].

Значення молодіжної політики в сучасному світі зумовлене необхідністю адаптації суспільства до змінних умов глобалізації, технологічного розвитку та соціальних трансформацій. Молодь є одним із найважливіших сегментів населення, що визначає майбутнє держави, тому увага до її розвитку та залучення до соціально-економічних процесів є стратегічно важливою для кожної країни.

У сучасній Україні молодіжна політика постає як складний механізм взаємодії держави та молоді, де ключовими є питання працевлаштування, освітнього розвитку, соціальної підтримки та участі в управлінні державою [11]. В умовах війни та соціально-економічних потрясінь молодіжна політика потребує нових інструментів та підходів, які дозволять забезпечити підтримку молоді в умовах кризи та післявоєнної відбудови країни.

Розвиток молодіжної політики потребує нових інструментів та підходів, які дозволять забезпечити підтримку молоді в умовах кризи та післявоєнної відбудови країни. Водночас, для ефективної реалізації молодіжної політики в умовах соціальних потрясінь необхідно ретельно проаналізувати існуючі моделі та адаптувати їх до нових викликів.

По-перше, важливим є те, що наявні підходи до формування молодіжної політики не завжди враховують специфіку кризових ситуацій, таких як війна або соціальні потрясіння. Більшість програм, орієнтованих на розвиток молоді, зазвичай розраховані на стабільні умови та не враховують потреби молоді в умовах незахищеності або переміщення. Це означає, що існуючі програми потребують перегляду з урахуванням конкретних потреб внутрішньо переміщених осіб, соціальних груп, що зазнали найбільших втрат, та психологічної підтримки для молоді, яка пережила травматичні події. Крім того, необхідно врахувати інтервенції, що стосуються попередження соціальної ізоляції молоді, яка опинилася в складних умовах.

По-друге, важливим є те, що інституційна підтримка молоді на місцевому рівні може бути недостатньою для ефективної адаптації молодіжної політики до реалій війни. В умовах обмеженого фінансування і змін у роботі органів державної влади, молодіжні інституції можуть не мати достатніх ресурсів для реалізації масштабних програм. Таким чином, актуальним є питання створення більш гнучких і динамічних структур, які зможуть швидко адаптуватися до змінних умов. Для цього потрібно активніше залучати громадські організації, бізнес, а також міжнародні організації, що можуть забезпечити додаткові ресурси для підтримки молоді.

По-третє, важливим є економічний аспект молодіжної політики, зокрема питання працевлаштування. В умовах економічної нестабільності після війни, молодь може стикається з великими труднощами у пошуку роботи, зокрема через недостатній рівень професійної підготовки або через відсутність необхідних кваліфікацій. Крім того, особливо важливим є питання інтеграції молодих людей у процеси відновлення економіки, оскільки саме молодь може стати рушійною силою інновацій, які так необхідні для відбудови після війни. Отже, проблема недостатньої зайнятості молоді потребує комплексних підходів, що включають як навчання та перекваліфікацію, так і створення нових робочих місць через підтримку малого та середнього бізнесу, соціальних підприємств, а також розвиток волонтерських ініціатив.

По-четверте, важливо звернути увагу на соціальну інклюзію молоді в політичні процеси. В умовах війни та післявоєнної відбудови важливо не лише забезпечити молоді доступ до соціальних і економічних ресурсів, але й інтегрувати її в процеси прийняття рішень. Тому молодіжна політика має передбачати не тільки економічну та соціальну підтримку, але й активну участь молоді в управлінні державою, зокрема через громадські ініціативи та волонтерську діяльність.

Таким чином, важливим є перехід до більш інтегрованих та динамічних підходів до формування молодіжної політики, що зможуть відповісти на виклики, які стоять перед молоддю в умовах кризи та відбудови країни.

1.2. Основні концепції та моделі молодіжної політики в Україні

Молодіжна політика в Україні ґрунтується на низці концепцій і моделей, що відображають різні підходи до формування стратегій для підтримки молоді. Вона є важливою частиною соціальної політики держави, спрямованої на всебічний розвиток молодого покоління.

Законодавча база України визначає молодіжну політику як систему правових, організаційних і фінансових заходів, спрямованих на створення умов для розвитку молоді та реалізації її потенціалу [4]. У рамках цього

визначення держава реалізує різні концепції молодіжної політики, які покликані сприяти соціальному, економічному й громадянському розвитку молоді.

Основні концепції молодіжної політики в Україні:

Концепція підтримки молодіжних ініціатив та громадянської активності. Ця концепція спрямована на залучення молоді до громадянської активності та сприяння розвитку молодіжних організацій. Згідно з цією концепцією, держава створює умови для розвитку волонтерства й участі молоді в процесах прийняття рішень [2]. Програми державної підтримки громадських молодіжних організацій є важливим елементом реалізації цієї концепції.

Концепція соціального захисту та підтримки молоді. Ця модель зосереджується на підтримці вразливих груп молоді, зокрема сиріт, дітей з малозабезпечених сімей і молоді з інвалідністю. Соціальна підтримка, забезпечена програмами адаптації й реабілітації, є важливим інструментом допомоги цим категоріям, особливо в умовах війни [3]. Такі програми дозволяють забезпечити соціальну інтеграцію молодих людей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Концепція економічної активізації молоді. Ця концепція спрямована на підтримку молодіжного підприємництва та сприяння економічній активності молоді. Держава розробляє програми для сприяння молодіжним стартапам і працевлаштуванню, надає пільги молодим підприємцям, стимулюючи їхню участь в економічному житті країни [9].

Концепція цифровізації молодіжної політики. В умовах сучасних технологічних змін ця концепція передбачає інтеграцію цифрових технологій у процеси державного управління та підтримки молоді. Використання цифрових платформ, таких як "Дія", дозволяє полегшити доступ молоді до державних послуг, освітніх ресурсів і програм працевлаштування [5].

Основні моделі молодіжної політики:

Модель участі. В основі цієї моделі лежить активне залучення молоді до прийняття рішень на державному й місцевому рівнях. Молодіжні ради,

громадські консультації та інші форми участі створюють умови для розвитку громадянського лідерства серед молоді [9]. Такий підхід сприяє соціалізації молоді та формуванню відповідального громадянського суспільства.

Інтеграційна модель. Ця модель спрямована на забезпечення інтеграції молоді в усі сфери суспільного життя, включаючи освіту, економіку, політику та соціальні відносини. Важливим завданням є підтримка соціальної мобільності молоді та сприяння її успішній інтеграції на ринок праці через програми професійного навчання й стажування [10].

Соціальна модель. Вона орієнтована на соціальну підтримку молоді, яка перебуває в складних життєвих обставинах. Програми забезпечення житлом, соціальна допомога, реабілітаційні й медичні програми є основними елементами цієї моделі [11]. Державні ініціативи, як-от програма молодіжного кредитування, сприяють поліпшенню житлових умов молоді.

Таким чином, концепції та моделі молодіжної політики в Україні є багатовекторними та враховують специфіку різних аспектів життя молоді. Вони спрямовані на інтеграцію молодих людей у всі сфери суспільного життя, забезпечення їхньої участі в соціальних процесах і надання належної підтримки.

Концепції та моделі молодіжної політики в Україні постійно розвиваються та адаптуються до змінюваних соціальних, економічних та політичних реалій. В умовах глобалізації, цифровізації та змін на ринку праці важливими елементами стратегії держави є підтримка інноваційних ініціатив, розвиток нових форм зайнятості та забезпечення рівного доступу до можливостей для всіх груп молоді. Однак реалії війни та постійних соціально-економічних змін вимагають постійного коригування та уточнення існуючих підходів.

Особливо важливим є забезпечення участі молоді у процесах прийняття рішень, що передбачає формування нових інструментів для підвищення ефективності молодіжних рад та інших консультативно-дорадчих органів. Сучасні тенденції в розвитку політики молодіжної участі зосереджені на

залученні молодих людей до розробки та реалізації стратегій на рівні місцевих органів влади, а також на впровадженні механізмів прямої демократії, таких як електронні петиції та громадські слухання.

Водночас концепція підтримки соціально вразливих груп молоді залишається важливою складовою частиною молодіжної політики. Програми, спрямовані на адаптацію молодих людей, що опинилися в складних соціальних умовах, потребують постійного вдосконалення. Інтеграція соціальних послуг із використанням цифрових технологій дозволяє значно полегшити доступ до державної підтримки. Водночас, важливим аспектом є увага до потреб внутрішньо переміщених осіб, що вимагає реалізації специфічних заходів, орієнтованих на їх соціальну та економічну інтеграцію.

У той же час концепція економічної активізації молоді є однією з пріоритетних на рівні державної політики. Молодіжне підприємництво, підтримка стартапів та сприяння працевлаштуванню є важливими складовими економічного розвитку країни. Програми, які стимулюють молодих людей до участі в економічних процесах, не лише сприяють зниженню рівня безробіття серед молоді, а й підвищують загальний рівень економічної активності на місцевому та регіональному рівнях.

Цифровізація молодіжної політики є важливим етапом в еволюції державної підтримки молоді. Впровадження онлайн-платформ та мобільних додатків для доступу до інформації про молодіжні програми, гранти, можливості для освіти та працевлаштування дозволяє значно спростити процес отримання послуг. Однак важливо також враховувати цифровий розрив, зокрема в регіонах, де молодь має обмежений доступ до Інтернету та цифрових ресурсів.

Моделі участі, інтеграції та соціальної підтримки молоді знаходять своє відображення в різних формах реалізації молодіжної політики. Модель участі, зокрема, сприяє розвитку молодіжного лідерства та формуванню відповідальності серед молоді. Залучення молоді до управлінських процесів дозволяє не лише забезпечити активну громадянську позицію, а й реалізувати

конкретні ініціативи на місцевому рівні. Водночас інтеграційна модель фокусується на необхідності створення умов для залучення молодих людей до всіх сфер соціального життя, а також на наданні їм рівних можливостей для професійної реалізації. Соціальна модель підтримки є основою для реалізації державної політики вразливих груп, а також для забезпечення рівного доступу молоді до житлових, освітніх та медичних послуг.

Ці концепції та моделі мають різні пріоритети та методи реалізації, проте їх ефективність залежить від комплексного підходу до молодіжної політики, що включає взаємодію між державними органами, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та самою молоддю.

Молодіжна політика в Україні на практиці реалізується через конкретні програми та ініціативи, що відображають концепції та моделі, які активно підтримуються державою та громадськими організаціями. Програми підтримки молодіжних ініціатив та громадянської активності є важливою частиною державної політики, що надає молодим людям можливості для самореалізації та впливу на соціальні процеси. Наприклад, програма «Молодь змінить Україну» сприяє розвитку волонтерських ініціатив та підтримує молодіжні організації, що реалізують проекти в різних сферах, від екології до розвитку громадянського суспільства. Це дозволяє молодим людям отримувати досвід управління проектами та вносити конкретний вклад у розвиток суспільства.

Концепція соціального захисту та підтримки молоді також знаходить своє відображення в практичних ініціативах. Програма соціальної підтримки молоді з інвалідністю, реалізована в рамках державних соціальних ініціатив, включає створення адаптованих умов для молодих людей із особливими потребами в освітніх закладах та на ринку праці. В рамках цієї програми відзначаються ініціативи, як, наприклад, спеціалізовані курси для молоді з інвалідністю, які допомагають їм здобувати професійні навички та інтегруватися у суспільство. Ініціативи на підтримку вразливих категорій

молоді активно розвиваються в умовах війни, коли молоді люди, що стали внутрішньо переміщеними особами, отримують особливу увагу. Зокрема, спеціальні освітні програми та психосоціальна підтримка для цієї категорії молоді дозволяють їй адаптуватися до нових умов та забезпечити їхню соціалізацію.

Програми економічної активізації молоді, як от «Молодіжний підприємницький фонд», є важливим інструментом, спрямованим на підтримку молодіжного підприємництва в Україні. Фонд надає гранти молодим людям, які мають інноваційні ідеї для створення стартапів, що дозволяє їм реалізувати свої проекти. Подібні ініціативи підтримують молодіжне підприємництво, сприяючи розвитку економічної активності молоді і покращенню ситуації на ринку праці. Програма також активно співпрацює з місцевими органами влади, надаючи молодим підприємцям доступ до консультацій та ресурсів для розвитку бізнесу.

Концепція цифровізації молодіжної політики також знаходить своє відображення в розвитку таких платформ, як «Дія», що полегшує доступ молоді до державних послуг, освітніх програм та можливостей для працевлаштування. Одним з практичних прикладів є платформа «Дія.Цифрова освіта», що надає безкоштовний доступ до різноманітних курсів для молоді з метою підвищення її кваліфікації в різних сферах: від ІТ до бізнесу. Завдяки таким ініціативам молодь має можливість здобувати нові навички, що є важливим аспектом для інтеграції на ринку праці та розвитку кар'єри.

Моделі участі та інтеграції молоді знаходять своє втілення в різноманітних формах залучення молоді до управлінських процесів. Одним із найбільш важливих інструментів є молодіжні ради, як-от обласні молодіжні ради, що створюють умови для молоді брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні. Модель участі в реальному часі дозволяє молодим людям не лише бути свідками прийняття рішень, а й впливати на них. Наприклад, в рамках проекту «Молодіжна політика на місцях» молодіжні ради активно працюють з місцевими органами влади для розробки стратегії розвитку

молодіжної політики на територіальному рівні. Подібні ініціативи дозволяють молоді на практиці реалізовувати свої ідеї та ініціативи, що в подальшому сприяє підвищенню громадянської активності серед молодого покоління.

Інтеграційна модель реалізується через підтримку програм, що сприяють соціальній мобільності молоді, зокрема через надання молоді можливості для участі в професійних стажуваннях і програмах обміну. Одним із прикладів є програма стажувань «Молодь у бізнесі», яка допомагає молодим людям здобути практичні навички та досвід у роботі з міжнародними компаніями. Участь у таких програмах сприяє покращенню кваліфікації молоді та збільшенню її шансів на успішне працевлаштування.

Соціальна модель підтримки молоді також реалізується через програми, спрямовані на поліпшення житлових умов молодих людей. Програма «Молодіжне кредитування» надає молодим сім'ям можливість придбати житло на вигідних умовах, що є важливою складовою соціальної підтримки. Завдяки державним ініціативам значно полегшується доступ до житла для молоді, що сприяє її соціальній інтеграції та покращенню життєвих умов.

Усі ці програми та ініціативи є свідченням того, що концепції та моделі молодіжної політики в Україні набувають практичної реалізації, забезпечуючи молоді умови для всебічного розвитку, участі в соціальних процесах та інтеграції в усі сфери суспільного життя. Важливою складовою цього процесу є постійне вдосконалення та адаптація підходів у зв'язку з актуальними соціальними викликами та потребами молоді.

1.3. Огляд стратегій, програм та ініціатив з підтримки молоді в Україні

Молодіжна політика в Україні базується на багатьох державних та громадських ініціативах, які спрямовані на всебічну підтримку молоді. Держава активно розробляє стратегії та впроваджує програми, які покликані створити сприятливі умови для розвитку молодих людей, сприяти їхній

соціальної активності та забезпечити їхню інтеграцію в різні сфери суспільного життя.

Однією з основних стратегій є "Стратегія розвитку молодіжної політики на період до 2030 року", затверджена Міністерством молоді та спорту України. Ця стратегія визначає ключові напрями розвитку молодіжної політики та передбачає системну підтримку молоді у сферах освіти, зайнятості, соціального захисту та громадянської активності [4]. Стратегія також акцентує увагу на важливості впровадження цифрових технологій та інноваційних підходів у молодіжній політиці.

Стратегія включає такі ключові напрями:

1. Освіта та працевлаштування. Важливою частиною стратегії є сприяння якісній освіті молоді, забезпечення можливостей для професійного зростання та працевлаштування. Держава підтримує програми, спрямовані на розширення доступу до професійного навчання, підвищення кваліфікації та створення нових робочих місць для молодих спеціалістів [12].
2. Соціальний захист і підтримка. Одним із пріоритетів є соціальна підтримка молоді, особливо тих, хто знаходиться у вразливому становищі. Програми соціального захисту передбачають надання фінансової допомоги, забезпечення житлом, медичну підтримку та реабілітаційні послуги для молоді, яка потребує спеціальних умов [3].
3. Громадянська активність і волонтерство. Держава активно підтримує молодіжні ініціативи та волонтерські рухи, які відіграють важливу роль у розвитку громадянського суспільства. Одним із ключових елементів цієї стратегії є залучення молоді до волонтерської діяльності та участь у прийнятті рішень на державному та місцевому рівнях [13].

На сьогодні в Україні діє кілька національних програм, спрямованих на підтримку молоді. Однією з найважливіших є програма "Молодь України", яка включає проєкти в галузі освіти, професійної підготовки, громадянської активності та соціального захисту [14]. Програма фінансується державним

бюджетом і передбачає створення умов для розвитку молодих людей через навчання, стажування та підтримку молодіжних ініціатив.

Крім того, важливою є програма "Український стартап-фонд", яка забезпечує підтримку молодіжного підприємництва та стимулює розвиток інноваційних проєктів серед молоді. Програма пропонує фінансову підтримку для запуску стартапів та створення нових робочих місць для молодих підприємців [15]. Це є одним із інструментів стимулювання економічної активності молоді та підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці.

У контексті розвитку молодіжної політики важливу роль відіграють громадські ініціативи, а також міжнародні програми підтримки молоді. Зокрема, програма Erasmus+, яка фінансується Європейським Союзом, надає молоді можливості для навчання за кордоном, стажування, участі в молодіжних обмінах та реалізації міжнародних проєктів [16]. Програма сприяє розвитку міжкультурної комунікації, підвищенню професійних навичок та інтеграції української молоді в європейський освітній простір.

Також на особливу увагу заслуговує діяльність Національної молодіжної ради України (НМРУ), яка є платформою для розвитку молодіжних ініціатив і підтримки активної участі молоді у громадянському житті [8]. НМРУ проводить форуми, тренінги, консультації та інші заходи для підвищення рівня обізнаності молоді щодо соціально важливих питань і залучення її до процесів прийняття рішень.

Зважаючи на сучасні виклики, особливо в умовах війни, розвиток молодіжної політики потребує оновлення існуючих програм та створення нових механізмів підтримки молоді. Особливий акцент необхідно робити на питаннях соціальної адаптації молоді, яка постраждала від війни, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, а також розвитку цифрових інструментів, які полегшать доступ до державних послуг [17].

Розвиток програм молодіжної політики також має ґрунтуватися на партнерстві з міжнародними організаціями та залученні інвестицій для підтримки молодіжних ініціатив у різних регіонах України. Важливою

складовою є підтримка підприємницької діяльності молоді, створення умов для її працевлаштування та розвиток програм професійного навчання, що стане основою для відновлення країни в післявоєнний період.

Важливо розглянути і Закон України № 1414 "Про основні засади молодіжної політики" (2021) став важливим етапом у розвитку молодіжної політики в Україні, оскільки він надає чітку правову основу для формування та реалізації державної молодіжної політики. Цей закон визначає основні принципи та напрями підтримки молоді в країні, забезпечуючи її активну участь у соціальному, культурному, економічному та політичному житті.

Згідно з цим законом, молодіжна політика в Україні повинна ґрунтуватися на принципах рівності, доступності, інклюзивності та забезпечення прав молодих людей. Основні напрями молодіжної політики, визначені законом, охоплюють такі важливі сфери, як освіта, зайнятість, громадянська активність, соціальний захист та волонтерство. Закон передбачає забезпечення рівних можливостей для молоді у доступі до освітніх, медичних послуг, а також підтримку молодіжних ініціатив, спрямованих на вирішення актуальних соціальних проблем.

Зокрема, закон став основою для створення спеціалізованих програм та ініціатив, таких як програма "Молодь України", яка сприяє розвитку професійної підготовки, працевлаштування та соціальній підтримці молодих людей. Також він закладає принципи підтримки молодіжного підприємництва через механізми фінансової допомоги та розвитку стартапів, що є важливими для підвищення економічної активності молоді та її конкурентоспроможності на ринку праці. Крім того, закон активно підтримує залучення молоді до громадянського життя та участі в управлінні через створення молодіжних рад та інших форм громадської участі.

Закон також підкреслює важливість підтримки волонтерської діяльності серед молоді, що є важливою складовою розвитку громадянського суспільства та інтеграції молодих людей у різні сфери життя. Згідно з цими принципами, молодь активно залучається до волонтерських ініціатив та участі у прийнятті

рішень на державному та місцевому рівнях, що сприяє розвитку їхніх лідерських і громадянських навичок.

З огляду на сучасні виклики, особливо в умовах війни, розвиток молодіжної політики потребує постійного вдосконалення та адаптації до нових реалій. Одним із важливих аспектів є створення ефективних механізмів підтримки молоді, яка постраждала від війни, включаючи адаптацію внутрішньо переміщених осіб та надання їм належних соціальних послуг. Особлива увага повинна бути приділена розвитку цифрових інструментів, які можуть значно полегшити доступ до державних послуг для молоді, забезпечуючи їх швидкий доступ до необхідної інформації та можливості для реалізації власних ініціатив.

Однак важливо відзначити, що впровадження положень цього закону на практиці стикається з певними труднощами. Зокрема, недостатня фінансова підтримка для реалізації молодіжних програм, а також непогодженість між органами влади на місцевому рівні можуть стати серйозними бар'єрами для ефективного здійснення молодіжної політики. Водночас, при належній координації між усіма зацікавленими сторонами та залученні ресурсів, цей закон може стати потужним інструментом для розвитку молодіжної політики в Україні, що сприятиме створенню рівних можливостей для молоді та її успішній інтеграції в суспільство.

Розвиток молодіжної політики в Україні потребує постійної адаптації до нових реалій та викликів. Сучасні програми, такі як «Молодь України», «Український стартап-фонд» та міжнародні ініціативи, зокрема Erasmus+, сприяють розширенню можливостей для молоді. Однак реальна ефективність цих програм залишається під питанням, оскільки існуючі механізми часто стикаються з проблемами фінансування та недостатньої координації між різними державними структурами.

Попри це, важливо відзначити успішність ініціатив, що сприяють залученню молоді до громадянської діяльності. Оскільки війна та пов'язана з нею соціально-психологічна криза значно впливають на покоління, що

переживає ці труднощі, програми, орієнтовані на підтримку волонтерства та соціальної адаптації молоді, стають важливими інструментами для реінтеграції цієї частини суспільства. У той же час необхідність оновлення інструментів і програм, що підтримують соціально вразливі групи молоді, в умовах війни вимагає особливої уваги.

Інші міжнародні програми, як Erasmus+, є важливими інструментами для розвитку міжкультурного діалогу та адаптації молоді до європейського освітнього простору. Однак, їх вплив на глибину соціальних змін в Україні обмежений кількістю учасників та доступністю таких програм для молоді в регіонах, що не є великими міськими центрами.

Партнерство з міжнародними організаціями також потребує розширення, адже воно може допомогти залучати додаткові інвестиції для підтримки молодіжних ініціатив, які мають сприяти не лише соціальній, а й економічній інтеграції молоді в українське суспільство. Тому одним із найбільших викликів залишається ефективне впровадження державних та міжнародних програм з урахуванням специфічних потреб різних категорій молоді та необхідності їх адаптації до поствоєнних умов.

Таким чином, на основі аналізу програм молодіжної політики в Україні можна зробити висновок, що хоча існує значний потенціал для розвитку молодіжної політики, існуючі механізми потребують значних удосконалень, а ключові напрямки підтримки молоді потребують більш гнучкої і мобільної реалізації в умовах постійно змінюваних соціально-економічних умов.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі було здійснено поглиблений аналіз теоретичних основ формування молодіжної політики в Україні, зокрема, розглянуто її сутність, основні концепції та моделі, а також здійснений огляд стратегій, програм і ініціатив, що сприяють підтримці та розвитку молоді. Ці елементи є невід'ємною частиною загальної соціальної політики України і визначають основи, на яких будується вся система роботи з молоддю. Висновок з цього

аналізу дозволяє виділити кілька ключових аспектів, що визначають сучасний стан і подальший розвиток молодіжної політики в Україні.

Молодіжна політика, як один з важливих елементів соціальної політики держави, є багатовимірним феноменом, що охоплює різні сфери суспільного життя. Визначення молодіжної політики та її сутності в Україні потребує врахування особливостей соціально-економічного та політичного контексту, в якому вона функціонує. У цьому розрізі молодіжна політика виступає не тільки як система державних заходів, але й як стратегічна настанова, що спрямована на активне залучення молоді до розвитку суспільства, підтримку її ініціатив, забезпечення рівних можливостей у сферах освіти, праці та культурного розвитку. Такий підхід передбачає наявність різноманітних інструментів і механізмів, що забезпечують виконання цілей молодіжної політики на всіх рівнях: від місцевих органів до органів центральної влади.

Особливо важливою є взаємодія держави з молодіжними організаціями, яка повинна базуватися на принципах партнерства та конструктивного діалогу, що дозволяє не тільки реалізувати потреби молоді, але й забезпечувати її активну участь у процесах ухвалення рішень, що стосуються її майбутнього. Визначення молодіжної політики як системи взаємопов'язаних заходів дає змогу не тільки розглядати її як набір окремих ініціатив, але й як цілісну стратегію, що потребує постійної адаптації до змінюваних умов.

Один із найважливіших аспектів цього розділу — розгляд основних концепцій і моделей молодіжної політики, що використовуються в Україні. Різні етапи розвитку української молодіжної політики демонструють значну еволюцію підходів до роботи з молоддю: від патерналістських моделей до більш інклюзивних і демократичних підходів, характерних для сучасного періоду. Проте навіть у контексті цих змін, питання реалізації молодіжної політики на практиці досі залишається суперечливим. Державні ініціативи, спрямовані на підтримку молоді, можуть відрізнятися за рівнем ефективності в залежності від регіону, ресурсів і можливостей, а також від того, наскільки уряд та молодіжні організації готові працювати в партнерстві.

Особливо важливими є намагання сформувати модель участі молоді у вирішенні питань, що безпосередньо стосуються її інтересів. У пострадянській Україні, де була наявна традиція обмеженого доступу молоді до процесів прийняття рішень, зараз спостерігається активне впровадження механізмів участі, що включають молодіжні ради, студентські самоврядування, молодіжні парламентські ініціативи тощо. Однак цей процес потребує глибшої інституціоналізації і розширення участі молоді в політичних і економічних процесах, щоб реально забезпечити її інтеграцію в суспільно-політичне життя країни.

Аналіз стратегій, програм та ініціатив з підтримки молоді показує, що в Україні існує певний прогрес у розробці та впровадженні молодіжних політик. Програми, які реалізуються державою і громадськими організаціями, охоплюють різноманітні сфери життя молоді: від освіти до здоров'я, від волонтерської діяльності до культурного розвитку. Так, однією з найбільш значущих ініціатив є «Молодь України», що об'єднує заходи, спрямовані на розвиток молодіжного підприємництва, підтримку волонтерських рухів та формування активної громадянської позиції. Багато програм також орієнтовані на надання соціальних гарантій молодим людям, забезпечення їхньої участі в міжнародних проектах і ініціативах, а також створення умов для мобільності через програми навчання та обміну.

Успішне впровадження цих ініціатив дозволяє говорити про значні зрушення в розвитку молодіжної політики, проте багато питань потребують додаткової уваги. Зокрема, необхідно значно покращити координацію між державними і недержавними організаціями, а також забезпечити доступність молодіжних ініціатив для всіх категорій молоді, включаючи тих, хто проживає в сільській місцевості чи має обмежені можливості. Важливою також є підтримка молоді з соціально незахищених верств, яка вимагає створення спеціальних програм підтримки.

Сучасний стан молодіжної політики в Україні можна охарактеризувати як перехідний. Після досягнутого прогресу у формуванні молодіжної політики в

умовах незалежності, країна стикається з низкою серйозних викликів, які вимагають постійного перегляду існуючих стратегій і програм. На фоні сучасних соціальних, економічних та політичних проблем, пов'язаних з війною, необхідністю відновлення країни після конфлікту та впливом глобалізаційних процесів, молодіжна політика України повинна стати гнучкішою, інклюзивнішою і здатною до швидкої адаптації до нових реалій.

Молодіжна політика має значний потенціал для зміцнення соціальної стабільності та підтримки національної ідентичності в умовах війни та післявоєнного відновлення. Зокрема, ключовими аспектами, які потребують подальшого розвитку, є: розширення участі молоді в громадських і політичних процесах, покращення доступу до якісної освіти та професійної підготовки, підтримка молодіжного підприємництва та інноваційних ініціатив, а також формування нових моделей взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством.

Отже, розгляд теоретичних засад формування молодіжної політики в Україні дозволяє визначити основні напрямки розвитку цієї політики, а також виявити основні проблеми та виклики, з якими стикалася і стикається українська молодь. Водночас, незважаючи на наявні труднощі, в Україні є значні можливості для подальшого вдосконалення молодіжної політики, зокрема, через зміцнення партнерства між державними органами, молодіжними організаціями та міжнародними структурами, що сприятиме ефективнішій реалізації молодіжних ініціатив та створенню сприятливих умов для розвитку молоді.

Таким чином, однією з головних проблем є необхідність чіткої координації між різними рівнями державного управління, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. Для ефективного розвитку молодіжної політики в Україні важливим є створення платформ для співпраці, де б молодь могла виступати не лише як об'єкт, на який спрямовані державні ініціативи, а й як активний учасник процесів формування і реалізації політики. Позитивним кроком у цьому напрямку стали нещодавні ініціативи, спрямовані

на розширення прав і можливостей молоді, однак цих кроків недостатньо для досягнення системного підходу.

Окрім цього, важливим є запровадження цілісної системи фінансування та підтримки молодіжних проектів, особливо на регіональному рівні, де відсутність стабільного фінансування і ресурсної підтримки значно обмежує потенціал молодіжних ініціатив. Невелика кількість ресурсів, спрямованих на підтримку молодіжних програм, часто призводить до того, що великі ініціативи не отримують належного фінансування або взагалі залишаються без уваги.

Що стосується напрямків майбутнього розвитку молодіжної політики в Україні, то перспективи зростання цієї сфери зумовлені інтеграцією більш універсальних європейських та міжнародних стандартів, що зокрема включає модернізацію освіти, сприяння молодіжному підприємництву, розвиток лідерських якостей у молодих людей і залучення їх до соціальних і політичних процесів. Програми, що реалізуються на міжнародному рівні (зокрема через ініціативи ЄС, ООН та інші міжнародні організації), дають можливість Україні адаптувати свою молодіжну політику до сучасних тенденцій і вимог, зокрема у напрямку інклюзивності та інтернаціоналізації.

Що стосується інтеграції молоді у глобальні процеси, то тут потрібно зробити акцент на наданні можливостей для міжнародного обміну, освіти та стажувань, які значною мірою допоможуть створити молодіжний капітал для подальшого розвитку країни. Цей процес може сприяти формуванню у молоді глибокого розуміння глобальних проблем, а також підвищити її готовність до викликів постійно змінюваного світу.

Завершення першого розділу дозволяє зробити висновок, що молода українська нація знаходиться на етапі становлення своєї політики. Зокрема, важливим є впровадження таких підходів до молодіжної політики, які б відображали реальні потреби молоді, сприяли розвитку її творчого потенціалу і можливостей для самореалізації, а також ефективно відповідали на глобальні виклики. Ключовими факторами в цьому процесі мають бути стабільність

інститутів, здатність до реформування та стратегічне планування, що орієнтовані на активне і довготривале партнерство з молоддю як основним ресурсом для побудови процвітаючої нації.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Політичні та соціально-економічні виклики для молодіжної політики в умовах воєнного стану

Воєнний стан, запроваджений в Україні внаслідок агресії Російської Федерації, став потужним фактором, що суттєво вплинув на всі сфери суспільного життя. Серед найбільш вразливих категорій населення виявилася молодь, яка стикається з численними політичними та соціально-економічними викликами. Молодь є одним з найбільш динамічних і перспективних соціальних груп, проте в умовах війни її розвиток і підтримка опинилися під загрозою, що вимагає перегляду пріоритетів молодіжної політики.

Один з основних політичних викликів, що постали перед молодіжною політикою в умовах воєнного стану, полягає у перегляді державних пріоритетів. Пріоритети державної політики зосереджені на питаннях національної безпеки, оборони та підтримки збройних сил, що логічно обумовлено надзвичайною ситуацією в країні [16]. Зважаючи на це, фінансування молодіжних програм скоротилося, а увага уряду змістилася на підтримку армії, вирішення гуманітарних криз та відновлення інфраструктури.

З іншого боку, політична участь молоді в умовах воєнного стану зазнала як обмежень, так і можливостей для розширення. Багато молодих людей, які активно брали участь у громадських ініціативах, волонтерських рухах або органах молодіжного самоврядування, опинилися перед необхідністю змінити свою діяльність або взагалі її призупинити через безпекові загрози [17]. Політичні молодіжні ініціативи стали менш активними в умовах постійних загроз і нестабільності. Проте в деяких аспектах молодіжна політика стала навіть більш актуальною: зокрема, в процесах відновлення державності та захисту прав молоді в умовах війни.

Незважаючи на ці обмеження, війна також створила передумови для розвитку нових форм молодіжної участі. Особливо активними стали молодіжні волонтерські організації, що беруть участь у забезпеченні гуманітарної допомоги, підтримці армії та допомозі внутрішньо переміщеним особам. Молодь також активно долучається до громадських ініціатив, спрямованих на міжнародну адвокацію України, підтримку іміджу країни за кордоном і боротьбу за права української молоді на міжнародній арені [18].

Крім того, війна відкрила нові можливості для переосмислення ролі молоді в державотворчих процесах. Молоді люди активно залучаються до розробки національних стратегій відновлення після війни, що надає їм шанс стати рушійною силою змін у майбутньому. За даними Міністерства молоді та спорту України, понад 30% молодих людей вважають, що їхня участь у волонтерських ініціативах або громадських організаціях допоможе зміцнити демократичні інститути України [19].

Окрім політичних викликів, молодь стикається з серйозними соціально-економічними проблемами в умовах війни. Один з найбільш нагальних викликів — це проблема масової міграції молоді. За оцінками ООН, більше 7 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами, значна частина з яких — молодь віком до 35 років [20]. Війна змусила молодих людей покидати свої домівки, навчальні заклади та місця роботи, що спричинило зупинку їхнього освітнього та професійного розвитку.

Внутрішня міграція та виїзд за кордон стали одним з головних факторів, які впливають на доступ молоді до освіти та ринку праці. Втрата робочих місць у воєнних зонах, руйнування інфраструктури, закриття підприємств і навчальних закладів — усе це суттєво звужує можливості для молоді реалізувати свій потенціал [21]. За даними Державної служби статистики України, рівень безробіття серед молоді зріс на 35% у 2023 році порівняно з довоєнними показниками [22].

Крім того, руйнування освітньої інфраструктури суттєво обмежило доступ молоді до якісної освіти. Багато шкіл, університетів і професійно-

технічних закладів були пошкоджені або взагалі знищені під час бойових дій. Навчальний процес був перерваний, а молодь у воєнних регіонах була змушена перейти на дистанційне навчання, що не завжди є ефективним з огляду на погані технічні умови та обмежений доступ до інтернету [23].

Соціальна адаптація молоді також постала перед новими викликами. Умови війни спричинили серйозні психологічні та соціальні проблеми, які потребують негайного втручання з боку держави. Молоді люди, які пережили травматичні події, зокрема втрату близьких, руйнування домівок і вимушене переміщення, потребують соціальної та психологічної підтримки. Держава повинна забезпечити доступ до програм реабілітації та підтримки, які допоможуть молодим людям адаптуватися до нових умов життя [24].

Ще одним важливим аспектом є погіршення матеріальних умов молоді. За даними опитувань, проведених Державною службою статистики України, більшість молодих людей у віці до 30 років зіткнулися з фінансовими труднощами, такими як втрата доходів або неможливість знайти роботу через воєнні дії [25]. Це призводить до зростання рівня бідності серед молоді та збільшує ризики соціальної ізоляції.

Для подолання цих викликів необхідно запроваджувати комплексні заходи на державному рівні. Важливою складовою є створення нових можливостей для працевлаштування молоді, особливо в тих регіонах, які постраждали від війни. Це може включати програми підтримки молодіжного підприємництва, стимулювання молодіжних стартапів, надання пільгових умов для молодих підприємців [26].

Окрім того, держава має розробити стратегії, спрямовані на відновлення освітньої інфраструктури та забезпечення доступу до якісної освіти для молоді. Це передбачає не лише фізичну відбудову навчальних закладів, але й модернізацію освітніх програм з урахуванням нових умов та викликів, спричинених війною. Важливим кроком є розвиток цифрових освітніх платформ, які дозволять забезпечити безперервність навчального процесу для молоді, незалежно від їхнього місця перебування [27].

У контексті соціальної адаптації молоді необхідно створити державні програми психологічної підтримки, які допоможуть молодим людям справлятися з наслідками воєнних травм. Психологічна реабілітація та соціальна інтеграція повинні стати ключовими елементами в політиці державної підтримки молоді [28].

З огляду на нові реалії, важливим напрямком є також підтримка молодіжного волонтерства. В умовах війни волонтерські ініціативи стали основним механізмом мобілізації молоді до допомоги постраждалим, організації гуманітарної допомоги та надання підтримки армії. Однак волонтерство не лише допомагає вирішувати негайні проблеми, а й сприяє розвитку громадянської свідомості серед молоді. Залучення молодих людей до волонтерських проєктів дає їм можливість здобувати нові навички, розвивати лідерські якості та зміцнювати свою роль в суспільстві.

Незважаючи на це, важливим є забезпечення підтримки волонтерських ініціатив. Оскільки багато волонтерських організацій працюють у надзвичайних умовах, важливо, щоб держава та міжнародні партнери забезпечили їм необхідні ресурси та сприяли створенню відповідних правових і організаційних умов для ефективної роботи. Уряди на всіх рівнях повинні активно співпрацювати з громадським сектором, сприяючи розвитку добровільного руху серед молоді, стимулюючи участь у соціальних проєктах і програмах, що мають довгостроковий вплив.

Іншою важливою сферою є забезпечення психосоціальної підтримки, яка має стати невід'ємною частиною державної політики. В умовах війни молоді люди зазнають значних стресів та психологічних травм, що можуть мати тривалий негативний вплив на їхнє здоров'я, а також на їхнє соціальне і професійне становлення. Тому вкрай важливо створити програми психологічної реабілітації, спеціалізовані соціальні служби, а також мережу кризових центрів, де молодь може отримати кваліфіковану допомогу.

Під час відновлення після війни особливу увагу слід приділити інклюзивним програмам, які допоможуть соціалізувати молодь з інвалідністю та інших вразливих груп. Важливо, щоб молодіжна політика на майбутнє була орієнтована на забезпечення рівного доступу для всіх верств молоді до освіти, роботи, соціальних послуг та громадської діяльності.

Нарешті, війна також підкреслила важливість підтримки творчих ініціатив серед молоді. Культура, мистецтво і креативні індустрії стали важливим інструментом, що допомагає молодим людям долати стрес, адаптуватися до нових реалій і висловлювати свої переживання. Розвиток культурних проєктів і підтримка молодих митців є важливою складовою відновлення національної ідентичності після війни, що сприятиме гармонізації суспільства та формуванню нових поколінь, готових до відбудови і процвітання України.

Отже, війна вимагає швидких і комплексних змін в системі молодіжної політики України. Стратегічним завданням держави є забезпечення стабільного розвитку молодіжного потенціалу, навіть в умовах обмежених ресурсів і підвищених соціальних та психологічних ризиків. Успішне вирішення цих проблем можливе за умови ефективної співпраці між державними структурами, громадським сектором і міжнародними партнерами, а також з урахуванням потреб і реалій, з якими стикається молодь в умовах війни.

Окрім вищезгаданих проблем, війна значно ускладнила соціалізацію молоді, що також вимагає окремої уваги з боку держави та громадських організацій. У сучасних умовах молоді люди стикаються з низкою нових викликів, серед яких не лише фізична і психологічна травматизація, але й соціальна ізоляція, зокрема в тих районах, що зазнали найбільших руйнувань. Це створює необхідність для швидкого відновлення соціальних зв'язків і підтримки почуття спільноти серед молоді. Враховуючи, що багато молодих людей втратили зв'язки з рідними або перебувають на значній відстані від

своїх домівок, створення програм для зміцнення соціальної інтеграції є важливим кроком для забезпечення їхнього психоемоційного відновлення.

Одним з інструментів для досягнення цієї мети можуть бути інноваційні платформи для онлайн-освіти, розвитку самопізнання та індивідуальних навичок. Дистанційне навчання, яке набуло популярності під час пандемії COVID-19, в умовах війни також демонструє свою ефективність у забезпеченні безперервності освітнього процесу. Однак наявність інфраструктурних проблем, таких як нестабільний доступ до інтернету та відсутність сучасних технічних засобів, значно обмежує можливості для навчання, зокрема у віддалених або постраждалих від війни регіонах. Тому державі слід розробити стратегії, які дозволять забезпечити доступ до якісної освіти для молоді, навіть в умовах обмежених ресурсів.

У сфері молодіжної зайнятості також виникає низка складних викликів. Оскільки більшість підприємств, що працюють у постраждалих від війни регіонах, або не працюють, або знаходяться на межі закриття, молоді люди стають вразливими до безробіття. Втрата роботи, неможливість здобути професію через відсутність навчальних закладів або обмежений доступ до освіти створюють значні соціально-економічні проблеми. Держава повинна активно стимулювати ринок праці, надаючи субсидії молодим підприємцям, створюючи інноваційні стартапи та залучаючи іноземних інвесторів для відновлення економічної діяльності в регіонах, постраждалих від війни.

Однією з важливих складових державної політики має стати також підтримка психосоціального здоров'я молоді. Для цього необхідно розширювати мережу кризових центрів та соціальних служб, які зможуть надавати кваліфіковану допомогу молодим людям, які пережили травмуючі події, такі як втрату рідних або безпосередні переживання бойових дій. Також слід врахувати, що після закінчення війни молодь потребуватиме допомоги в адаптації до мирного життя, відновлення психічного здоров'я та інтеграції у соціум.

Не менш важливим аспектом є питання культурної підтримки. Культура є важливим інструментом для подолання наслідків війни, зміцнення національної ідентичності та підтримки морального духу. Під час воєнних дій культурні ініціативи можуть слугувати потужним механізмом для залучення молоді до громадянської діяльності, стимулюючи її до творчого вираження своїх почуттів і переживань. Програми культурної реабілітації, створення музеїв, арт-центрів, організація фестивалів і виставок, присвячених подіям війни, стануть важливими складовими відновлення культурної спадщини та посилення суспільної єдності.

Ще однією важливою задачею, яку слід вирішити в рамках молодіжної політики, є питання підтримки молоді з особливими потребами. Війна ставить перед ними додаткові бар'єри, які значно ускладнюють їх соціалізацію та доступ до освіти і праці. Системи державних і місцевих органів повинні активно працювати над створенням інклюзивного середовища для таких молодих людей, забезпечуючи їм можливості для розвитку в навчальних, професійних та соціальних сферах. Врахування специфічних потреб цих молодих людей дозволить їм повноцінно інтегруватися у суспільство та стати його активними членами.

Таким чином, війна стала важким випробуванням для молоді, але одночасно і шансом для переосмислення її ролі у відновленні країни. Для забезпечення сталого розвитку молодіжної політики в умовах воєнного стану необхідно врахувати всі ці аспекти і розробити комплексні програми, що дозволять молодим людям не лише подолати наслідки війни, але й стати рушійною силою у відбудові України в майбутньому.

2.2. Вплив війни на освіту та працевлаштування молоді

Війна в Україні мала глибокі та багатогранні наслідки для всіх сфер життя суспільства, і однією з найбільш постраждалих сфер стала система освіти та ринок праці. Молодь, як найбільш динамічна та вразлива категорія населення,

відчула на собі значний вплив воєнних дій, що призвело до зміни умов навчання, обмеження доступу до освіти та зростання безробіття.

Освітня система України зазнала значних руйнувань у зв'язку з активними бойовими діями. Багато навчальних закладів були пошкоджені або знищені, особливо в регіонах, які безпосередньо постраждали від війни. За даними Міністерства освіти і науки України, станом на 2023 рік понад 15% навчальних закладів постраждали від прямих обстрілів, а деякі з них були повністю зруйновані [16]. Це суттєво обмежило доступ до освіти для сотень тисяч молодих людей.

Перехід на дистанційне навчання став однією з вимушених відповідей на воєнну кризу. Однак, попри те, що онлайн-освіта стала порятунком для багатьох, вона виявила низку проблем. Дистанційне навчання не завжди було ефективним через відсутність належної технічної бази у багатьох студентів, низьку якість інтернет-з'єднання в сільських і віддалених регіонах, а також брак навичок у викладачів щодо організації онлайн-навчання [17]. За даними ЮНІСЕФ, понад 40% студентів стикнулися з труднощами під час онлайн-навчання, включаючи технічні проблеми та недостатню підтримку з боку викладачів [18].

Крім того, у багатьох випадках доступ до освіти був повністю припинений. У регіонах з активними бойовими діями навчальний процес був перерваний або взагалі зупинений на невизначений термін. Студенти з окупованих територій втратили можливість продовжувати навчання в українських університетах, що створює величезну проблему для майбутнього молоді в цих регіонах [19].

Окрім цього, війна суттєво вплинула на міжнародні освітні програми та мобільність студентів. Багато молодих людей, які брали участь у програмах обміну, таких як Erasmus+, були змушені повернутися додому або перервати своє навчання за кордоном через неможливість продовжувати навчання в умовах війни [20]. Це створює додаткові труднощі для студентів, які втратили

можливість отримати досвід та знання в міжнародному контексті, що є важливим для їхньої професійної та академічної кар'єри.

Війна мала також катастрофічний вплив на ринок праці в Україні, зокрема на молодь, яка є однією з найбільш вразливих груп на ринку праці. Зруйнована інфраструктура, економічна нестабільність, закриття підприємств та загальне погіршення умов праці значно обмежили можливості для молодих людей знайти роботу або зберегти своє поточне працевлаштування [21].

Одним із ключових факторів є скорочення робочих місць у зв'язку з масовим закриттям підприємств, особливо у воєнних зонах. Підприємства, які працювали у прифронтових регіонах або на тимчасово окупованих територіях, були змушені припинити свою діяльність, що призвело до масових звільнень молодих працівників [22]. Це суттєво збільшило рівень безробіття серед молоді, який на 2023 рік сягнув понад 30% у порівнянні з попередніми роками [23].

Крім того, скорочення економічної активності внаслідок війни призвело до зменшення можливостей для молодих людей отримати першу роботу або професійний досвід. Багато молоді, яка закінчила навчання під час війни, зіткнулася з труднощами у пошуку роботи через те, що ринок праці перенасичений пропозиціями від більш досвідчених фахівців, які також втратили роботу [24]. Це створює додатковий тиск на молодь, яка не має достатнього досвіду для конкуренції на ринку праці, що вже постраждав від кризи.

В умовах воєнного стану значна частина молоді змушена була емігрувати за кордон у пошуках безпечних умов для життя і праці. Європейські країни, зокрема Польща, Німеччина та Чехія, стали основними напрямками для українських молодих людей, які шукають роботу. За даними ООН, понад 1,5 мільйона молодих українців виїхали за межі країни з початку війни [25].

Однак, працевлаштування за кордоном також не завжди є простим. Молоді люди стикаються з мовними бар'єрами, обмеженим доступом до соціальних гарантій та дискримінацією на ринку праці. Крім того, багато хто

з них змушений погоджуватися на роботу нижчої кваліфікації, ніж та, на яку вони навчалися в Україні, що обмежує їхній професійний розвиток [26]. Згідно з дослідженням Міжнародної організації з міграції (МОМ), понад 60% молодих українців, які виїхали за кордон, працюють на низькокваліфікованих роботах, що не відповідають їхній освіті [27].

Незважаючи на серйозні виклики, які постали перед молоддю в умовах війни, держава та міжнародні організації активно працюють над створенням програм підтримки для молоді. Однією з таких програм є ініціатива «Молодь України», яка спрямована на підтримку молоді в умовах війни через надання освітніх стипендій, грантів на підприємницьку діяльність та програм психологічної допомоги [28]. Важливим напрямом також є підтримка молодіжного підприємництва, що може стати альтернативою для молоді, яка втратила роботу або не має можливості працевлаштуватися у традиційних секторах економіки.

Уряди деяких європейських країн також впроваджують програми для підтримки української молоді за кордоном. Наприклад, у Польщі та Німеччині діють програми з адаптації та працевлаштування для українських молодих фахівців, які дозволяють їм отримати доступ до ринку праці та соціальних гарантій [29]. Важливим аспектом також є співпраця України з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз та ООН, які підтримують програми для молоді, спрямовані на її соціальну адаптацію та реабілітацію.

Для відновлення ринку праці та освітньої системи в Україні необхідно розробити довгострокові стратегії, спрямовані на відбудову зруйнованої інфраструктури, створення нових робочих місць і модернізацію освітніх програм. Важливим аспектом є також залучення міжнародних інвестицій у ці сфери, що дозволить прискорити процес відновлення та забезпечити молоді кращі умови для розвитку.

Додатково необхідно розробляти програми перекваліфікації та професійного навчання для молоді, яка втратила роботу під час війни або

змінити свою професійну траєкторію. Це дозволить забезпечити нові можливості для працевлаштування та сприяти відновленню економіки [30].

У відповідь на виклики, що постали перед молоддю в Україні через війну, уряд та громадські організації вживають різноманітні заходи для мінімізації наслідків та надання допомоги. Одним з важливих напрямків є посилення цифрової трансформації освітнього процесу, який включає створення нових платформ для онлайн-навчання, а також розширення доступу до якісного контенту та навчальних ресурсів. Це дозволить не лише компенсувати втрату традиційних форм освіти, а й забезпечити більш рівні можливості для навчання молоді в будь-яких регіонах країни, незалежно від ситуації на фронті чи в їхніх населених пунктах.

Серед важливих ініціатив, що реалізуються в Україні, є програми дистанційної підтримки для студентів та молодих фахівців, які можуть включати консультації, навчальні курси з розвитку навичок підприємництва та цифрових технологій. Такі проекти здатні значною мірою допомогти молоді адаптуватися до нових економічних реалій і забезпечити їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Особливу увагу варто приділити підтримці психоемоційного стану молоді. Психологічні наслідки війни, зокрема стрес, тривога та посттравматичні стани, серйозно впливають на здатність молодих людей інтегруватися в суспільство, а також на їхнє навчання та професійну реалізацію. Різноманітні програми психологічної підтримки, консультації та групи підтримки повинні стати важливою складовою стратегій відновлення соціальної стабільності.

Одним із ключових елементів відновлення також є зміцнення співпраці з міжнародними партнерами для забезпечення доступу до міжнародних програм мобільності, стажувань і можливостей для роботи за кордоном. Цей процес включає як допомогу в адаптації української молоді за кордоном, так і створення умов для повернення до України через впровадження програм, що

забезпечать конкурентоспроможність наших випускників на міжнародному рівні.

Замість простої відновлювальної роботи, важливо зосередитися на створенні нових можливостей, що дозволять молодим людям не лише повернутися до навчання чи працевлаштування, а й стати активними учасниками відбудови країни. Серед таких можливостей є розвиток соціальних підприємств, стартапів і неурядових ініціатив, які можуть не тільки створювати робочі місця, а й допомагати інтегрувати в суспільство внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, а також молодь, яка зазнала особливих травм під час війни.

Інтеграція молоді у процеси відновлення, цифровізації та розвитку підприємницької активності дозволить не лише подолати наслідки війни, а й сформувати нове покоління лідерів, готових до викликів сучасного світу та здатних створювати інноваційні рішення для майбутнього країни.

З метою прискорення процесу відновлення та розвитку молодіжної політики, важливим є також створення національної стратегії, орієнтованої на інтеграцію молоді в соціально-економічні процеси країни. Це включає розвиток партнерств між державними установами, приватним сектором і громадськими організаціями, що дозволить створити нові робочі місця та можливості для розвитку кар'єри. Програми стажувань, менторства та практичної підготовки допоможуть молодим людям набувати досвід, необхідний для ефективної конкуренції на ринку праці та для розвитку підприємницьких навичок.

Важливим аспектом є також підтримка молодіжних ініціатив, спрямованих на відновлення інфраструктури. Молодь, як драйвер змін, може стати основною силою, що сприятиме створенню нових центрів для розвитку творчості, інновацій, технологій та науки. Стимулювання участі молодих людей у таких проектах не тільки дасть їм можливість розвиватися професійно, а й забезпечить позитивний ефект для відновлення соціально-економічної ситуації в країні.

Особливу увагу варто приділити створенню інклюзивних умов для всіх молодих людей, незалежно від їхнього соціального статусу, місця проживання чи фізичних можливостей. Це передбачає розширення доступу до освіти та працевлаштування для осіб з інвалідністю, а також для тих, хто знаходиться в складних життєвих обставинах, таких як внутрішньо переміщені особи або діти з багатодітних сімей. Забезпечення рівних можливостей для всіх молодих людей стане основою для формування справедливого та інклюзивного суспільства.

Також варто врахувати важливість підтримки культурних та соціальних ініціатив серед молоді. В умовах війни та після її завершення культурна спадщина стане важливим елементом відновлення національної ідентичності та згуртованості суспільства. Молодь, яка активно бере участь у культурних та мистецьких проектах, стане основою для відновлення національного духу та традицій.

Зрештою, одним із найбільш важливих напрямків відновлення є розвиток системи психологічної реабілітації для молоді, яка пережила війні травми. Цей процес повинен включати не лише медичну допомогу, а й розвиток програм, спрямованих на психосоціальну підтримку, а також забезпечення доступу до ресурсів для самодопомоги.

Тільки за умови комплексного підходу, що включає освіту, ринок праці, інфраструктуру, культуру та психологічну реабілітацію, Україна зможе створити сприятливе середовище для розвитку молоді та її інтеграції в процеси відбудови. Це дозволить молодому поколінню не тільки долати наслідки війни, а й стати рушійною силою у відновленні та процвітанні країни.

2.3. Проблеми соціальної адаптації молоді, яка постраждала внаслідок війни

Війна в Україні створила величезні виклики для молоді, особливо для тих, хто став вимушено переміщеними особами або постраждав через втрату роботи, житла та звичного соціального середовища. Проблеми соціальної

адаптації молоді, яка пережила воєнні дії, мають комплексний характер і охоплюють соціальні, психологічні та економічні аспекти.

Однією з найсерйозніших проблем, з якою стикається молодь, є процес соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За даними Міністерства соціальної політики України, понад 2 мільйони молодих людей віком від 18 до 35 років були змушені покинути свої домівки через бойові дії [45]. Це призвело до різних соціальних викликів, включаючи втрату постійного житла, складнощі з інтеграцією в нові громади та неможливість повернутися до нормального життя.

Для багатьох молодих людей ВПО важливою проблемою є житлова нестабільність. Частина молоді змушена жити в тимчасових притулках, гуртожитках або винаймати житло, що часто є фінансово обтяжливим. Соціальна ізоляція та відсутність стабільного середовища призводять до того, що молодь відчуває себе відстороненою від суспільства [46]. Нестабільність також негативно впливає на психоемоційний стан молодих людей, що робить процес їхньої соціальної адаптації ще складнішим.

Іншою важливою проблемою є складність інтеграції в нові громади. Багато молоді, яка стала ВПО, стикається з проблемами адаптації в нових регіонах через культурні або соціальні відмінності, а також через труднощі в налагодженні соціальних зв'язків. Відсутність соціальних контактів та підтримки посилює відчуття ізоляції та невпевненості в майбутньому [47].

Окрім соціальних проблем, молодь також стикається з серйозними психологічними викликами, спричиненими війною. Багато молодих людей пережили травматичні події, такі як обстріли, руйнування домівок, втрата близьких людей або досвід насильства. Це призвело до поширення серед молоді таких психологічних проблем, як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні розлади та емоційне вигорання [48].

Згідно з даними дослідження, проведеного Українським інститутом соціальних досліджень, понад 50% молоді, яка постраждала від воєнних дій, має ознаки депресивних розладів або ПТСР [49]. Відсутність доступу до

якісної психологічної допомоги в багатьох регіонах ускладнює процес відновлення психічного здоров'я та соціальної адаптації молоді. Молоді люди, які пережили травми, часто не звертаються за допомогою через стигму або через обмежені можливості доступу до фахівців.

Програми психологічної реабілітації є важливою складовою соціальної адаптації молоді. Наприклад, проєкти, організовані міжнародними організаціями, такими як Міжнародна організація з міграції (МОМ), пропонують молоді спеціалізовані тренінги та консультації для відновлення їхнього психоемоційного стану [50]. Проте масштаби цих програм поки що недостатні для того, щоб охопити всі групи молоді, які потребують допомоги.

Серйозною проблемою для молоді в умовах війни є безробіття та відсутність стабільного працевлаштування. Багато молодих людей втратили роботу через руйнування інфраструктури та закриття підприємств, особливо в регіонах, де відбуваються активні бойові дії. Молоді люди, які переїхали до інших регіонів, часто стикаються з проблемами пошуку роботи через конкуренцію з більш досвідченими фахівцями, а також через відсутність місцевих зв'язків і ресурсів [51].

За даними Міністерства економіки України, рівень безробіття серед молоді, яка стала ВПО, перевищує 40% у порівнянні з 30% серед молоді загалом [52]. Це вказує на те, що молодь стикається з особливо серйозними проблемами на ринку праці. Багато молодих людей змушені працювати на низькокваліфікованих посадах, які не відповідають їхній освіті та професійним навичкам. Це може мати довгострокові наслідки для їхнього професійного розвитку та соціальної мобільності.

Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати програми професійної підготовки та перекваліфікації. Наприклад, у рамках програми «Молодь України» надаються гранти та стипендії для молоді, яка прагне отримати нові професійні навички або відкрити власний бізнес [53]. Ці ініціативи можуть допомогти молодим людям швидше адаптуватися до нових умов ринку праці та знайти нові можливості для самореалізації.

Держава повинна відігравати ключову роль у підтримці соціальної адаптації молоді, яка постраждала від війни. Це передбачає розробку державних програм соціальної реабілітації, які включатимуть не лише фінансову допомогу, а й підтримку в доступі до освіти, психологічної допомоги та працевлаштування [54]. Важливим напрямом також є співпраця з міжнародними організаціями, які можуть надавати ресурси та експертну підтримку для реалізації цих програм.

Зокрема, програми, що спрямовані на інтеграцію ВПО, повинні охоплювати широкий спектр послуг, включаючи забезпечення молоді житлом, надання психологічної допомоги, доступ до освіти та підвищення кваліфікації. Підтримка на державному рівні та в рамках міжнародної співпраці є критично важливою для успішної соціальної адаптації молоді в умовах війни.

Процес соціальної адаптації молоді, що постраждала внаслідок війни, вимагає комплексного підходу до вирішення численних проблем, які виникають через зміни у соціальному контексті, психоемоційному стані та економічних умовах. Окрім безпосередніх травмуючих наслідків війни, таких як втрата близьких і матеріальних цінностей, проблема адаптації також включає процеси відновлення нормальних соціальних зв'язків і життєвих орієнтирів. Більше того, соціальні наслідки війни можуть бути тривалими, тому важливо враховувати не лише негайну допомогу, а й довгострокові стратегії інтеграції молодих людей у суспільство.

Психологічний аспект соціальної адаптації є одним із найважливіших. Травмовані молоді люди потребують не тільки психотерапевтичної допомоги, але й створення умов для емоційного відновлення через соціальні практики, взаємодію в спільнотах, участь у культурних і громадських ініціативах. Психологічна реабілітація є основою для відновлення не тільки індивідуального, а й колективного соціального капіталу, що є необхідним для побудови стабільного суспільства в умовах постконфліктної ситуації. Програми реабілітації повинні охоплювати не лише консультації та тренінги для постраждалих від війни, але й створення соціальних платформ для обміну

досвідом, підтримки міжособистісних відносин та розвитку навичок вирішення конфліктів. Така діяльність може допомогти молодим людям знайти нові соціальні ролі в суспільстві, подолати соціальну ізоляцію та сприяти відновленню взаємної довіри між різними соціальними групами.

Соціальна підтримка молоді, яка пережила війни, має ґрунтуватися на принципах інклюзивності та доступності. Це означає, що програми повинні бути орієнтовані на всі категорії молоді, незалежно від того, чи є вони внутрішньо переміщеними особами, чи зазнали інших видів травм або соціальних утисків. Відсутність доступу до цих ресурсів лише поглиблює соціальну нерівність та стимулює подальше відчуження молоді від суспільства. Оскільки війна створює численні бар'єри для доступу до соціальних послуг, одним з важливих аспектів є розвиток мобільних сервісів, онлайн платформ для психологічної та соціальної підтримки, а також активна співпраця з місцевими громадами для інтеграції постраждалих у нові соціальні мережі.

Економічний аспект адаптації включає в себе необхідність створення умов для професійного розвитку молоді, пошуку нових шляхів працевлаштування, а також забезпечення можливостей для здобуття освіти. Війна значно ускладнила доступ молодих людей до стабільних робочих місць, що призводить до зростання рівня безробіття серед постраждалих категорій. Для подолання цієї проблеми необхідно впроваджувати програми професійного навчання, а також створювати умови для розвитку підприємницької активності серед молоді. Різноманітні грантові програми та ініціативи з підтримки стартапів можуть стати одним із ефективних інструментів для стимулювання самозайнятості та створення нових робочих місць.

Не менш важливим є розвиток політики з підтримки мобільності та гнучкості на ринку праці. Враховуючи постійні зміни в економічній ситуації в Україні, зокрема через переміщення молодих людей, державна політика повинна сприяти створенню мобільних можливостей для працевлаштування,

а також розвитку інфраструктури для підвищення кваліфікації молодих фахівців. Такі програми повинні враховувати специфіку кожного регіону та надати молоді можливість швидше адаптуватися до нових економічних умов.

Загалом, для ефективної соціальної адаптації молоді, яка постраждала від війни, необхідно створити мультидисциплінарний підхід, що включатиме не лише психологічну та економічну підтримку, а й активну участь молоді в громадському та культурному житті. Молодь, що пережила травму, може стати важливим рушієм соціальних змін, якщо їй буде надано необхідні ресурси та підтримка для відновлення та самореалізації.

2.4. Психологічна підтримка молоді в умовах воєнного конфлікту

Воєнний конфлікт в Україні спричинив серйозні психічні наслідки для молоді, яка стикається з багатьма стресовими факторами: відчуття постійної загрози життю, переживання втрати близьких, соціальна ізоляція та невизначеність майбутнього. У такій ситуації психологічна підтримка стає ключовим елементом для відновлення їхнього психоемоційного стану.

Молодь, яка пережила воєнні події, часто демонструє симптоми тривожності, депресії та посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Ці психологічні розлади посилюються, коли молоді люди залишаються без соціальної підтримки, відчувають емоційне виснаження або стикаються з постійними загрозами. За даними ЮНІСЕФ, більш ніж 60% української молоді, яка перебувала в зонах активних бойових дій, відчувають серйозні психологічні розлади [55].

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) — це одна з найсерйозніших форм психологічного впливу війни на молодь. Симптоми ПТСР включають повторні переживання травматичних подій, нічні кошмари, сильний страх та уникнення будь-яких нагадувань про війну. Молодь, яка втратила близьких або зазнала руйнувань свого дому, часто відчуває психологічні наслідки через багато місяців після початку воєнних дій.

Соціальні наслідки війни, такі як втрата соціальних зв'язків або переміщення до інших регіонів, ще більше ускладнюють адаптацію молоді. Тривала відсутність стабільності, постійні загрози безпеці та неможливість контролювати власне життя призводять до погіршення психічного здоров'я [56].

Державні ініціативи разом із підтримкою міжнародних організацій відіграють важливу роль у забезпеченні психологічної реабілітації молоді. Після початку війни в Україні уряд разом із міжнародними партнерами, такими як ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО та Міжнародна організація з міграції (МОМ), започаткував кілька програм для надання психологічної допомоги молоді. Ці програми включають індивідуальні консультації з психологами, групові сесії терапії, а також створення психологічних центрів реабілітації для молодих людей, які постраждали від війни [57].

Програма "Психологічна допомога молоді в умовах війни" передбачає створення мобільних центрів психологічної допомоги для надання невідкладної підтримки молоді в постраждалих регіонах. Наприклад, молодь, яка пережила переміщення або втратила дім, може отримати допомогу від кваліфікованих психологів, які допоможуть справлятися з наслідками травматичних подій [58].

Міжнародні програми, такі як Youth for Peace and Security, організовані Програмою розвитку ООН (ПРООН) і Європейським Союзом, надають психологічну підтримку українській молоді через онлайн-платформи, де вони можуть спілкуватися з фахівцями, отримувати допомогу та брати участь у тренінгах з емоційної стійкості [59].

Окрім безпосередньої медичної допомоги, психологічна реабілітація включає також соціальні та освітні програми, які допомагають молоді відновити відчуття власної цінності та відновити соціальні зв'язки. Програми реінтеграції для молоді, такі як «Молодь України», заохочують молодих людей до участі у волонтерських ініціативах, громадських проєктах та освітніх тренінгах, що сприяє відновленню їхньої психологічної рівноваги.

Залучення молоді до соціальних програм, спрямованих на відбудову країни або підтримку місцевих громад, створює можливості для подолання психологічної ізоляції та відновлення соціальної адаптації. Такі програми дозволяють молоді знову відчувати свою причетність до суспільства і побачити власну значущість у відбудові мирного майбутнього України [60].

Незважаючи на всі зусилля, існують численні виклики в організації ефективної психологічної допомоги молоді. Одним з основних викликів є недостатня кількість кваліфікованих фахівців. Багато психологів залишили країну, а в деяких регіонах, особливо у віддалених або постраждалих від бойових дій, доступ до психологічної допомоги залишається обмеженим [61].

Також значною проблемою є стигматизація психічних розладів у суспільстві. Молоді люди часто не звертаються за допомогою через страх бути осміяними або не зрозумілими з боку суспільства. Це ускладнює доступ до професійної допомоги та може призвести до хронічних психічних розладів у майбутньому.

Для вирішення цих проблем держава повинна активніше інвестувати в підготовку фахівців і підвищення рівня обізнаності серед молоді щодо важливості психічного здоров'я. Також важливою є підтримка міжнародних організацій, які надають фінансування та технічну допомогу для реалізації програм психологічної реабілітації молоді.

Враховуючи масштаби психологічних наслідків, спричинених війною, важливим етапом у реабілітації молоді є створення сприятливого соціального середовища, яке дозволить молодим людям знову інтегруватися в суспільство. Така інтеграція передбачає не лише фізичну реабілітацію, але й соціальну підтримку, розвиток комунікаційних навичок і відновлення стабільних соціальних зв'язків. Важливою складовою цього процесу є використання соціальних інструментів для надання молоді можливості взяти участь у громадських ініціативах, які забезпечують як професійне, так і емоційне відновлення.

Найбільше на цей процес впливає відсутність стабільності та втрата соціальних зв'язків, що є важливим чинником у розвитку соціальних розладів. Відсутність можливості працювати, навчатися або просто мати взаємодію з однолітками веде до соціальної ізоляції, яка є серйозною перешкодою для повного відновлення психічного здоров'я. Враховуючи ці труднощі, одним з пріоритетних напрямів має бути створення таких соціальних платформ, які допомагають молоді налагоджувати нові контакти, заново відчувати приналежність до спільноти, що в свою чергу сприяє зменшенню рівня тривожності та депресії.

Особливу увагу слід приділити розвитку онлайн-платформ, які дають змогу молодим людям, що перебувають у віддалених або небезпечних регіонах, долучатися до психологічної підтримки та реабілітації. Залучення до онлайн-ресурсів для обміну досвідом, отримання консультацій з психологами чи участі в тренінгах із емоційної стійкості допомагає молоді знову відчувати контроль над своїм життям та бачити майбутнє, незважаючи на труднощі, з якими вони стикаються щодня.

Такі платформи можуть включати не тільки індивідуальні консультації, а й групові сесії, що сприяють створенню колективної підтримки, а також розвиткові навичок співпраці та взаємодії в групах. Групова психологічна терапія є важливою складовою процесу відновлення психоемоційного стану, оскільки вона дає змогу учасникам почути досвід інших, знайти спільні теми для обговорення та почати знову взаємодіяти в комфортному середовищі.

Ключовим аспектом соціальної реабілітації є залучення молоді до громадських ініціатив і волонтерських проектів. Участь у таких проектах дає можливість не лише покращити психоемоційний стан через активну діяльність, але й сприяє розвитку почуття значущості та приналежності до спільноти. Волонтерські ініціативи, які направлені на допомогу іншим, допомагають молодим людям не лише відновити свої соціальні зв'язки, але й надають можливість зробити свій внесок у відбудову країни, що є важливою частиною процесу самореалізації та повернення до соціальної активності.

Однією з найбільших проблем, що постають перед молоддю після воєнних подій, є занедбання освіти та професійних навичок. Війна зруйнувала багатьом молодим людям можливість продовжувати навчання, оскільки навчальні заклади часто ставали мішенню для бойових дій або змушували евакуювати студентів. Створення мобільних освітніх платформ або дистанційних курсів зможе забезпечити молоді доступ до освіти, допомогти в підвищенні кваліфікації та відкрити нові можливості для професійного розвитку. Водночас це дозволить молодим людям знову відчувати значущість навчання та саморозвитку в умовах відновлення країни.

З огляду на все вищезазначене, однією з найбільших перешкод на шляху до ефективної реабілітації є недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів у віддалених або постраждалих регіонах. Залучення міжнародних організацій і створення нових програм навчання для фахівців, здатних працювати з молоддю в умовах кризових ситуацій, стане важливим кроком у подоланні цієї проблеми. Також необхідно працювати над розширенням мережі мобільних психологічних центрів та інших платформ, які можуть забезпечити доступ до допомоги у віддалених регіонах.

Крім того, важливо змінити суспільне ставлення до психічного здоров'я, що є важливим етапом у зниженні стигматизації психологічних розладів. Необхідно активно працювати над підвищенням обізнаності щодо важливості психічного здоров'я, а також створювати умови, за яких молодь не соромитиметься звертатися за допомогою. Це сприятиме більш швидкому одужанню та дозволить побороти хронічні розлади, які можуть виникнути через недостатню підтримку або відсутність належного догляду.

Висновки до розділу 2

Аналіз сучасного стану молодіжної політики в умовах воєнного конфлікту в Україні дозволив виявити низку політичних, соціально-економічних та психологічних викликів, з якими стикається молодь. У ході дослідження було виявлено, що війна суттєво вплинула на молодь, зокрема на

їхнє навчання, працевлаштування та соціальну адаптацію. Крім того, психологічний тиск війни, включаючи посттравматичний стресовий розлад та інші психічні розлади, є серйозною проблемою для великої частини молоді.

1. Політичні та соціально-економічні виклики включають масову міграцію, зростання рівня безробіття серед молоді та руйнування освітньої інфраструктури. Молодь стикається з труднощами в адаптації до нових умов життя, зокрема через втрату домівок, неможливість продовжувати навчання та зниження доступу до ринку праці. Ці чинники призвели до збільшення соціальної ізоляції та нестабільності серед молодих людей.

2. Вплив війни на освіту був відчутним через зруйнування навчальних закладів та перехід на дистанційне навчання, яке мало свої обмеження, зокрема через недостатню технічну підготовку студентів і викладачів. Відсутність доступу до якісної освіти у воєнних зонах створює додаткові бар'єри для молоді, що може негативно вплинути на їхню професійну підготовку та майбутнє.

3. Проблеми соціальної адаптації молоді, особливо внутрішньо переміщених осіб (ВПО), є критичними. Молодь, яка втратила домівки або була вимушена переселитися до інших регіонів, стикається з проблемами інтеграції у нові громади, пошуку житла та робочих місць. Ці фактори впливають на соціальну мобільність та можуть призвести до тривалої ізоляції від суспільства.

4. Психологічна підтримка молоді виявилася ключовою для подолання наслідків війни. Психологічні проблеми, такі як тривожність, депресія та посттравматичний стресовий розлад, потребують системної підтримки з боку держави та міжнародних організацій. Програми психологічної реабілітації, що реалізуються в Україні за підтримки ЮНІСЕФ та інших міжнародних партнерів, спрямовані на допомогу молоді в подоланні психологічних травм та відновленні нормального життя.

Таким чином, розділ 2 показав, що для підтримки молоді в умовах війни необхідні комплексні підходи, які включають як політичні та економічні

заходи, так і соціальні програми реабілітації та психологічної допомоги. Молодіжна політика має бути адаптована до нових викликів війни і включати інноваційні механізми підтримки молодих людей у сферах освіти, працевлаштування та психологічної допомоги.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Впровадження digital-інструментів та технологій у молодіжну політику

Сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом в Україні, потребують нових підходів до взаємодії з молоддю. Одним із найефективніших шляхів підтримки молодіжної політики є впровадження digital-інструментів та технологій, які здатні зробити цю політику більш прозорою, доступною та інклюзивною. Використання сучасних цифрових платформ допомагає інтегрувати молодь у державні процеси, підвищуючи її залученість та активність у громадському житті.

Одним із ключових напрямів цифровізації молодіжної політики є впровадження онлайн виборів до шкільного та студентського самоврядувань, які є елементом розбудови цифрової демократії. Цей проєкт, у якому я виступаю співзасновником, має на меті створити більш прозору та справедливу систему виборів для шкільного та студентського самоврядувань, забезпечуючи рівні можливості для всіх учасників. [Додаток А]

Цифрові вибори на платформі дозволять автоматизувати процес голосування, мінімізувати ризики корупції та маніпуляцій, а також зроблять виборчий процес доступним для більшої кількості молоді, незалежно від її місцезнаходження. У сучасних умовах, коли велика частина молоді перебуває в евакуації або в інших регіонах країни, цей інструмент є надзвичайно актуальним [61]. Онлайн платформа дозволяє студентам і школярам брати участь у виборах незалежно від фізичної присутності в навчальних закладах, що сприяє розширенню демократії серед молоді навіть в умовах війни.

Проєкт також передбачає впровадження інструментів електронної верифікації для захисту процесу виборів та забезпечення анонімності голосування. Використання таких технологій сприяє підвищенню рівня

довіри до виборчих процесів серед молоді та розвиває відповідальне ставлення до демократичних цінностей.

Впровадження цифрових технологій у молодіжну політику також дозволяє створювати нові формати взаємодії між молоддю та органами державної влади. Завдяки онлайн-платформам, молодь може брати участь у громадських ініціативах, обговорювати актуальні питання та голосувати за проєкти, які їх цікавлять. Таким чином, цифрові інструменти стають засобом активізації молоді та підвищення її участі у вирішенні суспільно важливих питань.

Прикладом таких технологій є електронні петиції, в тому числі на базі платформи «ЕДЕМ», які дозволяють молоді ініціювати зміни в різних сферах життя через онлайн-звернення до органів влади. Крім того, за допомогою цифрових платформ молодь може долучатися до бюджетування громад, беручи участь у голосуванні за громадські проєкти, що фінансуються з місцевих бюджетів [62]. Ці механізми забезпечують більш ефективну взаємодію між державою та молоддю, підвищуючи прозорість та відкритість процесів прийняття рішень. Цей механізм дозволяє молодим людям не лише голосувати за проєкти, а й безпосередньо впливати на розвиток своїх громад, що сприяє підвищенню їхньої політичної активності та громадської свідомості.

Крім того, цифрові інструменти використовуються для розвитку волонтерських ініціатив серед молоді. Наприклад, онлайн-платформи для координації волонтерських рухів допомагають молоді знаходити проєкти для участі, організовувати акції допомоги та спілкуватися з іншими волонтерами. Такі платформи стали особливо актуальними під час війни, коли волонтерська діяльність серед молоді досягла безпрецедентних масштабів.

Важливим аспектом цифровізації молодіжної політики є розвиток платформ для дистанційної освіти та професійного розвитку. В умовах війни багато молодих людей втратили доступ до традиційної освіти та ринку

праці, тому впровадження цифрових технологій допомогло частково вирішити цю проблему. Платформи для онлайн-навчання, такі як Prometheus та інші українські освітні платформи, надали молоді доступ до безкоштовних курсів і можливостей професійного зростання навіть у найскладніших умовах.

Також важливу роль відіграють платформи для пошуку роботи та стажувань, які дозволяють молоді брати участь у дистанційних програмах та отримувати досвід, незважаючи на фізичні обмеження. Це сприяє тому, що молоді люди можуть залишатися конкурентоспроможними на ринку праці, навіть в умовах воєнного конфлікту.

Однією з основних переваг використання цифрових технологій у молодіжній політиці є їх доступність і масштабованість. Онлайн-платформи дозволяють залучати до участі у політичних процесах велику кількість молоді, незалежно від їхнього місцезнаходження, рівня освіти чи соціального статусу. Крім того, digital-технології спрощують процеси зворотного зв'язку з молоддю, дозволяючи оперативно отримувати її думки та ініціативи.

Проте впровадження digital-інструментів супроводжується певними викликами. Основними з них є питання кібербезпеки та цифрової грамотності молоді. Забезпечення захисту персональних даних під час проведення онлайн-опитувань або виборів є важливою умовою для успішної реалізації таких проєктів. Крім того, частина молоді, особливо з віддалених регіонів, може не мати достатнього доступу до сучасних технологій або не володіти навичками, необхідними для ефективного користування ними [63].

Запровадження цифрових інструментів у молодіжну політику має величезний потенціал для розбудови цифрової демократії в Україні. Це дозволяє створити платформу для більш активної участі молоді у політичному житті країни та розвивати навички відповідальної громадянської активності. Подальший розвиток цифрових виборчих платформ, таких як проєкт онлайн виборів до шкільного та студентського

самоврядувань, може стати основою для широкого впровадження таких технологій у систему державного управління.

Цифрові технології сприяють інтеграції молоді у процеси прийняття рішень, підвищуючи її залученість до суспільно важливих процесів. Це дозволить не лише розвинути цифрову культуру серед молоді, але й сприятиме формуванню нового покоління активних громадян, які готові брати участь у державотворенні та відбудові країни в післявоєнний період.

3.2. Роль волонтерських рухів у формуванні молодіжної активності

Волонтерські рухи стали одним із найважливіших інструментів активізації молоді в умовах війни та соціальних потрясінь в Україні. Вони об'єднують молодих людей різних регіонів та соціальних груп навколо спільних цілей, сприяючи не лише розвитку громадської активності, але й формуванню відповідального громадянства. Волонтерство стало потужним механізмом, який дозволяє молоді брати участь у розв'язанні соціальних, гуманітарних та екологічних проблем, а також відігравати значну роль у підтримці Збройних Сил України та цивільного населення, що постраждало від війни.

Волонтерський рух в Україні має давні традиції, але його сучасний розвиток набув особливого значення після подій Майдану 2013-2014 років, коли громадянське суспільство активізувалося на фоні політичної кризи. Молодь відіграла одну з провідних ролей у формуванні волонтерських ініціатив, що сприяли підтримці демократичних процесів та боротьбі за права людини [64].

З початком війни на Сході України у 2014 році волонтерство перетворилося на один із основних інструментів громадської мобілізації. Багато молодих людей долучилося до допомоги армії, постачання гуманітарної допомоги, підтримки вимушено переміщених осіб (ВПО) та відновлення зруйнованих територій. У цей період волонтерство стало

символом єдності нації та соціальної відповідальності, а молодь виявила себе як активна рушійна сила, здатна реагувати на виклики воєнного часу.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році волонтерський рух досяг безпрецедентного масштабу. Війна активізувала тисячі молодих людей, які долучилися до різних форм волонтерської діяльності, спрямованої на підтримку як військових, так і цивільного населення. Волонтерські рухи стали основою для гуманітарної допомоги, організації евакуації, постачання медичних засобів та продуктів харчування, допомоги дітям та літнім людям [65].

Молодь, що взяла участь у цих ініціативах, не тільки допомагала суспільству, але й набувала нових навичок, таких як організація логістики, управління проєктами, комунікація та медіація. Це дозволяє говорити про волонтерство не лише як про спосіб допомоги іншим, але й як про важливий інструмент розвитку молоді як лідерів громадянського суспільства [66].

Волонтерські рухи виконують кілька важливих функцій для розвитку молодіжної активності. По-перше, вони є каналом для вираження громадянської позиції молодих людей. Волонтерство дозволяє молоді брати участь у соціальних і політичних процесах, висловлювати свою солідарність з певними цінностями, такими як демократія, права людини та соціальна справедливість. Через волонтерські ініціативи молодь отримує можливість впливати на суспільні зміни та безпосередньо долучатися до розв'язання актуальних проблем [67].

По-друге, волонтерство сприяє формуванню соціальних зв'язків і створенню мереж між молоддю та різними громадськими організаціями. Це дозволяє молодим людям розширювати свої соціальні кола, обмінюватися досвідом та спільно працювати над досягненням суспільно важливих цілей. Волонтерські рухи об'єднують молодь на основі спільних інтересів та цінностей, сприяючи розвитку солідарності та взаємопідтримки.

Волонтерство також розвиває лідерські якості та організаційні навички молоді. Залучення до управління проєктами, координації дій груп,

розподілу ресурсів та планування заходів сприяє розвитку відповідальності, стратегічного мислення та комунікативних здібностей. Молодь, яка бере участь у волонтерських рухах, часто стає лідерами своїх громад або ініціаторами нових соціальних проєктів [68].

Одним із яскравих прикладів молодіжного волонтерства є організація гуманітарної допомоги в постраждалих від бойових дій регіонах України. Молодіжні організації разом із міжнародними партнерами активно займаються збором та розподілом гуманітарної допомоги для людей, що залишились у зоні бойових дій або постраждали від воєнних дій. Багато волонтерських груп організовують постачання продуктів, медикаментів та одягу для нужденних сімей, дітей та літніх людей [69].

Ще одним важливим напрямом волонтерства стало підтримання навчальних процесів для дітей та молоді, які через війну втратили можливість відвідувати школи та університети. Завдяки волонтерським ініціативам було організовано онлайн-уроки, освітні семінари та підтримку для учнів і студентів, що дозволило зберегти доступ до освіти навіть у складних умовах. Молоді волонтери допомагають учням підготуватися до іспитів, організовують інтерактивні навчальні проєкти та пропонують емоційну підтримку дітям, які опинилися у важких обставинах [70].

Волонтерська діяльність також відіграє важливу роль у соціальній адаптації молоді, особливо тих, хто постраждав від війни або змушений був залишити свої домівки. Залучення до волонтерських ініціатив допомагає молоді відчувати свою причетність до суспільства, відновити втрачені соціальні зв'язки та знайти нові сенси. Волонтерство стає механізмом психологічної підтримки та реабілітації, сприяючи інтеграції молоді в нові соціальні умови [71].

Дослідження показують, що молоді люди, які активно беруть участь у волонтерській діяльності, краще адаптуються до нових викликів, швидше відновлюють емоційну рівновагу та відчують більше задоволення від життя. Волонтерство дає можливість молодим людям не лише допомагати

іншим, але й знаходити особистий сенс у своїй діяльності, що є важливим елементом їхньої соціальної та психологічної стабільності [72].

Сьогодні в Україні функціонує низка онлайн-платформ, які допомагають координувати волонтерську діяльність серед молоді. Це дозволяє забезпечити ефективний обмін інформацією, залучати нових учасників та оптимізувати процеси збору і доставки допомоги. Однією з таких платформ є «Help Ukraine», яка об'єднує волонтерів з різних регіонів та дозволяє координувати допомогу для армії, переселенців та постраждалих регіонів [73].

Також важливу роль відіграють молодіжні організації, що займаються волонтерською діяльністю. Наприклад, організація «Молодь України» активно підтримує молодь, залучену до волонтерства, через надання грантів та навчальних програм, які допомагають розвивати навички управління проєктами та лідерства. Ці організації забезпечують інституційну підтримку для розвитку молодіжного волонтерства та сприяють зростанню активності серед молодих людей [74].

Волонтерські рухи в Україні продовжують відігравати важливу роль у формуванні громадської активності молоді, особливо в умовах війни. Їхній подальший розвиток залежить від підтримки держави та міжнародних організацій, що сприятиме підвищенню рівня соціальної активності та залученості молоді до процесів відбудови країни. Однією з ключових можливостей для розвитку волонтерського руху є створення освітніх програм та тренінгів для волонтерів, які допоможуть молодим людям здобути навички управління проєктами, роботи в команді та лідерства [75].

Крім того, важливим аспектом є цифровізація волонтерської діяльності. Розвиток онлайн-платформ дозволяє полегшити комунікацію між волонтерами, координацію їхньої діяльності та управління ресурсами. Це відкриває нові можливості для залучення ще більшої кількості молоді до

волонтерських ініціатив, зокрема тих, хто перебуває за межами країни або не може безпосередньо брати участь через фізичні обмеження [76].

Одним із ключових викликів для волонтерського руху є психологічна підтримка волонтерів, які часто стикаються з емоційним вигоранням через роботу в стресових умовах. Забезпечення доступу до психологічної реабілітації та створення середовища для підтримки волонтерів є важливим завданням для держави та громадських організацій. Без належної підтримки волонтерська активність може знизитися через емоційне виснаження, особливо в умовах тривалої війни [77].

Один із важливих аспектів розвитку волонтерського руху в Україні полягає у співпраці з міжнародними організаціями, такими як Міжнародна федерація Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, ООН, ЮНІСЕФ та інші міжнародні гуманітарні інституції. Спільні ініціативи дозволяють молоді здобувати міжнародний досвід волонтерства, навчаючись новим підходам до управління кризовими ситуаціями та надання гуманітарної допомоги. Такі програми також допомагають інтегрувати українську молодь у міжнародні волонтерські мережі, розширюючи їхні можливості для навчання та професійного розвитку.

Міжнародна підтримка відіграє вирішальну роль у створенні умов для розвитку волонтерського руху серед молоді. Наприклад, програма "Міжнародна молодіжна волонтерська ініціатива", реалізована за підтримки Європейської комісії, допомагає молодим українським волонтерам обмінюватися досвідом з колегами з інших країн, вивчати кращі практики та адаптувати їх до умов України. Така співпраця сприяє розвитку інклюзивного волонтерського середовища та підвищує рівень участі молоді у глобальних процесах.

Крім соціальної адаптації та громадянської активності, волонтерська діяльність відкриває для молоді можливості для професійного розвитку. Участь у волонтерських ініціативах допомагає молодим людям здобувати

практичні навички, які є корисними для їхньої майбутньої кар'єри. Наприклад, волонтери, які беруть участь у координації гуманітарної допомоги, набувають навичок управління ресурсами, логістики, комунікації та роботи в команді. Такі вміння стають вагомим додатком до їхнього професійного портфоліо, особливо в контексті постконфліктного відновлення країни.

Багато компаній та державних установ звертають увагу на волонтерський досвід молоді під час найму на роботу. Навички, здобуті в процесі волонтерства, часто є вирішальними для молодих людей, які шукають роботу в галузі управління проектами, соціальної роботи або гуманітарної допомоги. Це означає, що волонтерська діяльність не лише сприяє соціальній мобільності молоді, але й допомагає їм здобути конкурентоспроможні навички на ринку праці.

3.3. Регіональний аспект формування молодіжної політики: проблеми та можливості

В умовах війни регіональний аспект молодіжної політики в Україні набуває особливої актуальності, оскільки різні області країни стикаються з різними викликами та мають свої особливості в реалізації молодіжних програм. Вінницька область, розташована в центральній частині України, зіграла важливу роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб (ВПО), зокрема молоді, що зазнала труднощів через воєнні дії на Сході та Півдні країни. Регіональні ініціативи в молодіжній політиці, зокрема досвід Вінницької області, є яскравим прикладом того, як місцеві органи влади можуть успішно адаптувати національну політику до потреб регіону.

Як Головний спеціаліст у відділі молодіжної політики Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації (ОВА), я безпосередньо займався розробкою та впровадженням молодіжних програм на місцевому рівні, спрямованих на підтримку молоді в умовах війни. Цей досвід дозволяє зробити висновки про важливість

регіональних ініціатив та визначити основні проблеми та можливості у розвитку молодіжної політики в області.

З початком повномасштабної війни Вінницька ОВА розгорнула низку програм, спрямованих на соціальну підтримку молоді, зокрема ВПО, а також на створення умов для збереження їхньої соціальної активності та залучення до відновлення країни. Молодіжна політика Вінницької області націлена на подолання двох ключових викликів: забезпечення психологічної підтримки молоді та надання їм можливостей для самореалізації в умовах війни.

Одним із важливих напрямів діяльності було організовано молодіжні простори, що надають можливість молоді зустрічатися, навчатися, брати участь у громадських проєктах та волонтерських ініціативах. Ці простори стали своєрідними центрами соціальної адаптації для молоді, що постраждала від війни, а також платформами для реалізації власних ініціатив [77]. Зокрема, молодіжні простори допомогли створити умови для інтеграції ВПО до нових соціальних середовищ через різні освітні та культурні програми.

Проблеми та виклики молодіжної політики у Вінницькій області:

Попри успіхи у розвитку молодіжної політики, Вінницька область зіткнулася з низкою викликів, які є характерними для багатьох регіонів України в умовах війни.

Перевантаження інфраструктури. Через масовий потік внутрішньо переміщених осіб, регіональна інфраструктура, зокрема молодіжні центри, була перевантажена. Багато молоді ВПО потребували не тільки житла, але й доступу до освіти, працевлаштування та соціальних послуг. Молодіжні простори, які до війни були призначені для обмеженої кількості місцевих мешканців, стали центрами підтримки значно більшої кількості молоді.

Психологічна підтримка. Одним з основних викликів, з якими зіткнулася молодіжна політика в області, стала потреба у наданні психологічної допомоги для молоді, яка пережила травматичний досвід війни. Психологічні консультації та підтримка були організовані через мобільні команди

психологів та спеціальні програми в молодіжних центрах, але недостатність ресурсів та фахівців робила цей процес складним і обмеженим [78].

Проблеми працевлаштування. Молодь, яка прибула до Вінницької області з постраждалих регіонів, стикається з труднощами в працевлаштуванні. Ринок праці у Вінниці також зазнав скорочень через загальне економічне становище, що призвело до підвищення рівня безробіття серед молодих людей. У рамках молодіжної політики області було розроблено програми професійної підготовки та перекваліфікації, що мали на меті допомогти молоді знайти роботу в нових умовах.

Незважаючи на виклики, молодіжна політика Вінницької області також має значні можливості для подальшого розвитку та адаптації до умов війни.

Digital-технології в молодіжній політиці. Однією з перспективних можливостей для Вінницької області є подальший розвиток digital-інструментів у молодіжній політиці. Використання онлайн-платформ для організації освітніх програм, професійного навчання та волонтерської діяльності стало важливим інструментом для залучення молоді, яка перебуває в різних частинах країни або за кордоном. Вінницька ОВА вже зробила кроки в цьому напрямі, запустивши кілька онлайн-ініціатив для молоді, зокрема платформи для дистанційного навчання та молодіжних консультацій [63].

Підтримка молодіжного підприємництва. Іншою важливою ініціативою, що реалізується в області, є підтримка молодіжного підприємництва. З урахуванням економічних викликів війни, створення умов для розвитку малого бізнесу серед молоді може стати одним із шляхів подолання безробіття. Програми мікрокредитування та гранти для молодіжних підприємців допомагають молодим людям не тільки знайти економічну підтримку, але й розвивати власні бізнеси, які вносять вклад у відбудову регіону.

Волонтерські ініціативи та молодіжні ради. Волонтерство серед молоді залишається одним із найпотужніших інструментів громадської активності в області. Вінницька ОВА активно підтримує розвиток молодіжних рад, що

надають молоді можливість брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні, а також координують волонтерські ініціативи. Молодіжні ради в області вже реалізували кілька проєктів, спрямованих на підтримку соціально вразливих верств населення, організацію допомоги військовим та переселенцям.

Координація з міжнародними партнерами. Однією з основних можливостей для розвитку молодіжної політики є розширення співпраці з міжнародними організаціями. Вінницька область активно співпрацює з такими організаціями, як ЮНІСЕФ, ООН та Європейський Союз, які надають як фінансову, так і експертну допомогу в реалізації молодіжних програм. Розширення цієї співпраці дозволить області залучати нові ресурси для підтримки молоді, а також розвивати нові проєкти для інтеграції молоді в європейську спільноту [78].

Ефективна молодіжна політика у Вінницькій області має не тільки безпосередній вплив на підтримку молоді, але й сприяє загальному розвитку регіону. Молоді люди, залучені до волонтерських ініціатив, громадських проєктів та підприємницької діяльності, стають активними учасниками відбудови регіону після війни. Їхній внесок у соціальну та економічну сферу допомагає відновити не лише інфраструктуру, але й громадське життя області.

Завдяки підтримці молодіжних рад і волонтерських ініціатив, молодь Вінниччини має можливість бути активними громадянами, які не лише користуються підтримкою, але й самі активно беруть участь у вирішенні суспільних проблем. Цей аспект молодіжної політики сприяє розвитку лідерських якостей серед молоді та формує нове покоління громадян, які готові до відповідального управління та реалізації програм у рамках відновлення регіону [79].

Формування молодіжної політики у Вінницькій області в умовах війни демонструє важливість регіональних ініціатив у підтримці молоді та розвитку громадської активності. Зокрема, досвід Вінницької ОВА свідчить про ефективність інтеграції молоді в соціальні процеси через волонтерські

ініціативи, молодіжні ради та підтримку підприємництва. Використання digital-інструментів, розвиток співпраці з міжнародними партнерами та залучення молоді до проєктів відбудови регіону стають ключовими напрямками для подальшого розвитку молодіжної політики.

Регіональний аспект молодіжної політики у Вінницькій області є прикладом того, як місцеві ініціативи можуть вирішувати соціальні та економічні виклики, підтримувати молодь у складні часи та сприяти створенню умов для сталого розвитку регіону після війни.

3.4. Дієві молодіжні ради, як механізм реалізації молодіжної політики

Молодіжні ради є одними з ключових інструментів реалізації молодіжної політики на регіональному та національному рівнях. Вони виступають платформою для активної участі молоді у процесах прийняття рішень, впливають на розвиток регіональної молодіжної політики, а також є механізмом соціальної адаптації та підтримки молодих людей у кризових ситуаціях, зокрема під час війни. Завдяки своїй діяльності, молодіжні ради допомагають формувати активне громадянське суспільство, виховувати нових лідерів та забезпечують прозорість у прийнятті рішень щодо молодіжних ініціатив.

Молодіжні ради створюються з метою залучення молоді до вирішення соціальних, економічних та політичних проблем, з якими стикається суспільство. Вони слугують каналом для передачі ідей, ініціатив та потреб молодих людей до органів влади. Це дозволяє молоді брати участь у процесах прийняття рішень на місцевому, регіональному та національному рівнях.
[додаток Б]

На практиці молодіжні ради розробляють рекомендації для місцевих органів влади щодо актуальних проблем молоді, координують проєкти, спрямовані на підвищення рівня зайнятості молодих людей, підтримку освітніх програм, сприяння підприємству, розвитку волонтерства та соціальної адаптації. Крім того, ради працюють над підвищенням рівня

правової обізнаності молоді та залучають молодих людей до процесу громадського контролю за роботою місцевих адміністрацій.

Досвід роботи молодіжних рад у Вінницькій області:

Вінницька область є прикладом ефективної роботи молодіжних рад у рамках регіональної молодіжної політики. Молодіжні ради області беруть активну участь у вирішенні соціальних та економічних проблем регіону, зокрема у реалізації програм соціальної адаптації для молоді, яка постраждала внаслідок війни. Як колишній Головний спеціаліст у відділі молодіжної політики Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА, я безпосередньо працював з молодіжними радами, координуючи їхню діяльність та підтримуючи розвиток місцевих ініціатив.

Одним із ключових досягнень молодіжних рад Вінницької області стало залучення молоді до волонтерської діяльності. Через молодіжні ради організовувалися гуманітарні проекти з підтримки ВПО та постраждалих громад, а також ініціативи для збору допомоги українським військовим. Молодіжні ради також брали активну участь у розвитку освітніх програм та організації тренінгів для молоді з різних регіонів, зокрема з питань підприємництва та розвитку цифрових навичок.

Комунікаційна платформа. Молодіжні ради виконують функцію комунікаційного каналу між молоддю та органами влади. Завдяки своїй діяльності, ради передають інформацію про потреби та ініціативи молоді до місцевих адміністрацій, сприяють вирішенню актуальних проблем і слугують платформою для розробки пропозицій щодо розвитку молодіжної політики.

Інструмент громадського контролю. Молодіжні ради здійснюють громадський контроль за реалізацією програм, що стосуються молоді, на місцевому рівні. Це дозволяє забезпечити прозорість у використанні ресурсів та контроль за виконанням обіцянок з боку влади. Рада також має право проводити консультації з молоддю, збирати пропозиції щодо змін у програмах та ініціативах, які впливають на життя молодих людей.

Організація соціальних та освітніх програм. Молодіжні ради часто є ініціаторами соціальних та освітніх проєктів, спрямованих на підтримку молоді. Це можуть бути тренінги з підприємництва, освітні семінари, курси підвищення кваліфікації або волонтерські програми. Наприклад, під час війни в Україні, молодіжні ради організовували проєкти з підтримки психологічного здоров'я молоді, а також тренінги для підвищення рівня стійкості до стресу.

Підтримка волонтерських ініціатив. Однією з важливих функцій молодіжних рад є підтримка волонтерських рухів. Вони допомагають координувати діяльність молодіжних волонтерських груп, організовують спільні заходи з надання гуманітарної допомоги, участі у соціальних проєктах та відновленні постраждалих від війни громад. Волонтерська діяльність не тільки сприяє вирішенню нагальних соціальних проблем, але й формує відповідальне ставлення молоді до суспільних змін.

Попри позитивні результати, діяльність молодіжних рад в Україні стикається з низкою викликів, які ускладнюють їхню роботу. Однією з головних проблем є недостатнє фінансування з боку держави, що обмежує можливості рад для реалізації масштабних проєктів. Багато молодіжних рад стикаються з труднощами у фінансуванні своїх ініціатив, що негативно позначається на ефективності їхньої діяльності.

Крім того, важливим викликом є брак досвіду та професійних навичок серед молодих активістів. Молодіжні ради часто потребують підтримки у вигляді тренінгів, курсів та консультацій від експертів, оскільки без достатньої підготовки молоді активісти можуть не мати необхідних знань для реалізації проєктів або роботи з місцевими органами влади.

Ще однією проблемою є низький рівень взаємодії між молодіжними радами та місцевими адміністраціями. Хоча в багатьох регіонах України молодіжні ради мають підтримку з боку місцевих органів влади, у деяких регіонах адміністрації не завжди готові до співпраці, що ускладнює комунікацію та реалізацію спільних ініціатив. Це призводить до того, що

частина молодіжних ініціатив залишається нереалізованою через відсутність діалогу з місцевою владою.

Незважаючи на виклики, молодіжні ради мають великі перспективи для розвитку та активізації своєї діяльності. Одним із ключових напрямів розвитку є підвищення рівня співпраці з міжнародними організаціями. Наприклад, програми ЮНІСЕФ або Європейської комісії, спрямовані на підтримку молоді, можуть стати важливими джерелами фінансування та технічної допомоги для молодіжних рад [83]. Це дозволить розширити можливості рад у реалізації проєктів, спрямованих на підтримку молоді, особливо в умовах війни.

Ще однією перспективою є цифровізація діяльності молодіжних рад. Використання онлайн-платформ для організації консультацій з молоддю, збору ідей та пропозицій, а також проведення електронних голосувань дозволить значно підвищити рівень залученості молодих людей до діяльності рад. Це також відкриває нові можливості для молоді з віддалених регіонів або тих, хто не може брати участь у засіданнях через фізичні обмеження.

Молодіжні ради є важливим інструментом реалізації молодіжної політики в Україні, особливо в умовах війни. Вони сприяють активній участі молоді у процесах прийняття рішень, розвивають громадську активність та підтримують волонтерські ініціативи. Незважаючи на існуючі проблеми, молодіжні ради мають великі перспективи. Молодіжні ради є важливим механізмом реалізації молодіжної політики, особливо в умовах війни, коли їхня діяльність може забезпечити стабільність, активність і залученість молодих людей до процесів відновлення країни. Їхня діяльність сприяє формуванню лідерських якостей, розвитку громадської активності та підтримці соціальних ініціатив серед молоді.

Однією з основних перспектив розвитку молодіжних рад є підвищення рівня державної підтримки, а також залучення міжнародних організацій до фінансування і технічної допомоги. Наприклад, програми, що фінансуються Європейським Союзом, можуть забезпечити молодіжні ради необхідними

ресурсами для розширення їхньої діяльності, зокрема щодо проєктів підтримки ВПО та відновлення постраждалих регіонів

Міжнародна співпраця може також включати навчання та обмін досвідом між молодіжними радами України та Європи. Це дозволить українським молодіжним лідерам здобувати нові навички управління проєктами, соціальної мобілізації та лобіювання інтересів молоді на регіональному рівні.

Висновки до розділу 3

Розвиток молодіжної політики в умовах війни є надзвичайно важливим і актуальним завданням для держави, оскільки він безпосередньо впливає на формування майбутнього української нації. У цьому контексті вивчення перспектив розвитку молодіжної політики в умовах війни дозволяє виявити нові виклики і можливості, що виникають у зв'язку з поточною ситуацією в Україні. Одним із важливих напрямів, що став надзвичайно актуальним у цей період, є впровадження digital-інструментів і технологій у сферу молодіжної політики, що дозволяє забезпечити участь молоді в соціально-політичному житті навіть за умов обмежених можливостей для проведення офлайн-заходів.

У контексті війни цифрові технології стали основою для реалізації багатьох проєктів, що сприяють демократичному розвитку молоді та їх залученню до управлінських процесів. Це, зокрема, стосується ініціативи «Онлайн вибори в один день для шкільного та студентського самоврядування», яка за допомогою сучасних технологій забезпечує можливість організації виборчих процесів, що гарантують прозорість, доступність та безпечність для учасників. Даний проєкт сприяє формуванню у молоді відчуття відповідальності за майбутнє своєї громади та країни, а також розвитку навичок управлінської діяльності на рівні навчальних закладів. Впровадження таких ініціатив вказує на важливість розвитку digital-інструментів у молодіжній політиці, що дозволяє молодим людям, навіть під час війни, залишатися активними громадянами, брати участь у процесах, що впливають на їхнє майбутнє.

Зважаючи на загострення соціальних і гуманітарних проблем в умовах війни, волонтерські рухи стали важливим інструментом активізації молодіжної діяльності. Вони не тільки допомагають вирішувати нагальні питання підтримки переселенців, внутрішньо переміщених осіб та інших категорій населення, а й служать каналом для самовираження молоді. Волонтерство стало своєрідним проявом соціальної відповідальності молодих людей, які виявляють готовність активно брати участь у відбудові країни, надаючи допомогу тим, хто цього найбільше потребує. Волонтерські ініціативи стали основою для створення нових форматів співпраці з державними та неурядовими організаціями, що дозволяє ефективно використовувати ресурси для вирішення соціальних завдань. У свою чергу, це сприяє формуванню в молоді громадянської активності та високого рівня свідомості щодо важливості її участі в житті країни. Практичний досвід твоєї роботи в департаменті соціальної та молодіжної політики показує, наскільки важливою є підтримка молодіжних волонтерських рухів для досягнення стабільності та розвитку на місцевому рівні, а також для залучення молоді до реальних змін у суспільстві.

Особливо важливим аспектом, що визначає ефективність молодіжної політики, є її регіональний характер. В Україні кожен регіон має свої унікальні соціально-економічні умови, що вимагають індивідуального підходу до реалізації молодіжної політики. В умовах війни регіональні відмінності стали ще більш вираженими, що ускладнює організацію і проведення молодіжних ініціатив. Проблеми, з якими стикаються молоді люди в різних регіонах України, мають свої специфічні риси. Тому адаптація молодіжної політики до умов кожного окремого регіону є важливою складовою для забезпечення її ефективної реалізації. У цьому контексті важливо відзначити важливість розвитку міжрегіональної співпраці, а також підтримку локальних ініціатив, що дозволяють враховувати специфіку кожного регіону та сприяти розвитку молодіжної активності. На прикладі твоєї роботи у Вінницькій області можна побачити, як підтримка місцевих ініціатив, співпраця з молодіжними

організаціями та органами влади на місцевому рівні дозволяє оперативно реагувати на зміни ситуації і задовольняти потреби молоді.

Важливим механізмом реалізації молодіжної політики є створення та ефективна робота молодіжних рад, які мають бути залучені до процесів прийняття рішень на місцевому та національному рівнях. Молодіжні ради виступають як своєрідні посередники між молоддю і органами влади, сприяючи формуванню пропозицій щодо державної політики, організації молодіжних заходів, а також здійсненню контролю за їх реалізацією. У цьому контексті важливими є як національні, так і регіональні молодіжні ради, які здатні оперативно реагувати на виклики часу та брати участь у процесах, що визначають розвиток молодіжної політики. Ефективне функціонування молодіжних рад на місцях дозволяє молодим людям активно долучатися до вирішення питань, що стосуються їхнього життя, освіти, працевлаштування та участі у громадському житті. Як показує твій досвід організації таких заходів, як обласний форум «Вінниччина молодіжна» та інші масштабні проєкти, молодіжні ради можуть стати важливими механізмами впливу на місцеву політику, а також ефективним інструментом залучення молоді до формування майбутнього країни.

Отже, можна зробити висновок, що перспективи розвитку молодіжної політики в умовах війни передбачають активне використання цифрових технологій для забезпечення участі молоді в управлінських процесах, значну роль волонтерських ініціатив у формуванні громадянської активності, адаптацію молодіжної політики до умов кожного окремого регіону та створення ефективних механізмів, таких як молодіжні ради, для забезпечення участі молоді у вирішенні важливих питань. Ці підходи дозволяють молоді залишатися активними громадянами, брати участь у демократичних процесах, а також сприяють зміцненню громадянської свідомості та розвитку соціальної відповідальності. У результаті це дозволяє створити ефективну, динамічну та інклюзивну молодіжну політику, яка відповідає на виклики війни та сприяє сталому розвитку країни в цілому.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження формування та розвитку молодіжної політики в Україні, зокрема в умовах воєнного стану, можна зробити кілька ключових висновків, які підкреслюють як теоретичні засади, так і практичні аспекти реалізації молодіжної політики.

По-перше, виявлено, що молодіжна політика в Україні є важливим інструментом не тільки для підтримки молодих людей у різних сферах життя, але й для стабілізації соціально-економічного розвитку країни. Теоретичний аналіз сутності молодіжної політики показав, що це комплексний феномен, що охоплює широкий спектр завдань — від освіти та працевлаштування до соціальної інтеграції та культурного розвитку. Однак, незважаючи на наявність стратегій і програм, їх реалізація все ще стикається з численними труднощами, зокрема через недостатнє фінансування, нерозвиненість механізмів взаємодії між органами влади та громадськими організаціями, а також через обмежену увагу до специфічних проблем, з якими стикається молодь у поствоєнний період.

В Україні молодіжна політика формується і реалізується завдяки чіткому розподілу функцій між різними рівнями влади та інституціями. Національний рівень визначає стратегічні напрями та правові рамки через діяльність Верховної Ради України, яка затверджує закони, що визначають основи молодіжної політики, її пріоритети та напрями. Кабінет Міністрів України ухвалює державні програми і стратегії, формує бюджет для їх реалізації, що створює основу для практичної роботи.

Ключова роль у реалізації молодіжної політики належить Міністерству молоді та спорту України, яке відповідає за впровадження державних програм, координацію роботи з молоддю та підтримку молодіжних громадських організацій і ініціатив. Крім того, у процес реалізації інтегровані й інші міністерства, зокрема Міністерство освіти і науки, Міністерство соціальної політики, які займаються молодіжними проєктами у своїх галузях.

Чинний Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» визначає міністерство як орган, що забезпечує формування та реалізує державну політику у визначених сферах, реалізацію якої покладено на Кабінет Міністрів України (ст. 6) [94].

На регіональному і місцевому рівнях молодіжна політика адаптується до потреб конкретних територій. Місцеві ради визначають пріоритети роботи з молоддю у громадах, тоді як обласні та районні державні адміністрації виконують роль виконавчих органів, забезпечуючи втілення державних програм із врахуванням місцевих умов. Важливою складовою процесу є діяльність місцевих молодіжних рад та громадських організацій, які сприяють реалізації програм і виконують функції зворотного зв'язку.

Громадські організації та волонтерські рухи відіграють активну роль у реалізації проєктів, особливо у сферах освіти, культури та соціальної підтримки молоді. Окремо слід відзначити підтримку міжнародних партнерів, таких як ЮНІСЕФ, ООН та Європейський Союз, які інтегрують українську молодь у глобальні ініціативи та сприяють розвитку демократичних принципів управління молодіжною політикою.

Таким чином, формування молодіжної політики в Україні базується переважно на діяльності законодавчої влади, тоді як її реалізація забезпечується виконавчими органами у співпраці з громадськими ініціативами та міжнародними організаціями. Така модель дозволяє ефективно поєднувати централізований підхід із урахуванням регіональних особливостей.

Зважаючи на дослідження основних концепцій та моделей молодіжної політики в Україні, можна зазначити, що найбільшу ефективність можуть продемонструвати моделі, що ґрунтуються на партнерстві між державними інститутами та громадськими організаціями, адже саме громадські ініціативи та молодіжні рухи сприяють активізації участі молоді в суспільному житті. На тлі глобалізації та інформаційних технологій особливо важливим є розвиток

digital-інструментів у молодіжній політиці, що дозволяє покращити комунікацію, доступ до інформації та можливості для самореалізації молоді.

У ході аналізу стратегій та програм, спрямованих на підтримку молоді, виявлено, що однією з найбільших проблем є недосконалість механізмів реалізації на місцевому рівні. Регіональні програми та ініціативи, незважаючи на свою важливість, часто не мають достатньо ресурсів для ефективного впровадження, а також стикаються з низьким рівнем координації між державними органами та місцевими владними структурами. У цьому контексті велике значення має підвищення рівня комунікації між усіма зацікавленими сторонами, включаючи органи місцевого самоврядування, громадські організації та самих молодих людей, адже тільки так можна досягти значних результатів у вирішенні нагальних питань.

Окремо варто відзначити важливість урахування соціально-економічних викликів для молоді в умовах війни. Військовий конфлікт, який триває в Україні, істотно вплинув на всі аспекти життєдіяльності молоді, зокрема на освіту, працевлаштування та соціальну адаптацію. Молодь, яка постраждала від війни, потребує комплексної допомоги, включаючи психологічну підтримку, доступ до освіти та професійного навчання, а також можливості для соціальної інтеграції в нові умови. Важливою частиною цього процесу є створення безпечних умов для самовираження та розвитку молоді, що дозволяє їй відновлювати свою життєву енергію та впевненість у майбутньому.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу та практичного дослідження можна стверджувати, що сучасна молодіжна політика в Україні потребує суттєвих змін. Вона повинна стати більш гнучкою, адаптованою до нових викликів та орієнтованою на інноваційні підходи. Це потребує активного використання цифрових технологій, розвитку волонтерських ініціатив, удосконалення системи підтримки молоді на місцевому рівні та в контексті війни. Водночас, важливим напрямком є підтримка та розвиток молодіжних

рад як механізму реалізації молодіжної політики, що дозволяє активізувати участь молоді у процесах прийняття рішень на всіх рівнях.

У результаті проведеного дослідження стало очевидним, що успішна реалізація молодіжної політики в Україні вимагає інтеграції сучасних технологій та інноваційних підходів, що дозволяють молоді брати активну участь у вирішенні соціальних, економічних та культурних проблем, з якими стикається країна в умовах воєнного стану. Таким чином, стратегічний розвиток молодіжної політики в Україні потребує системного підходу, що включає глибокий аналіз потреб молоді, активну взаємодію з громадськими організаціями та ефективну реалізацію молодіжних ініціатив на всіх рівнях влади.

Завершуючи дослідження, слід відзначити, що перспективи розвитку молодіжної політики в Україні, зокрема в умовах поствоєнної відбудови, безпосередньо пов'язані з розумінням важливості інтеграції молоді в суспільне життя. Учасники соціальних, культурних та освітніх ініціатив мають здатність стати активними агентами змін у своїх громадах та країні в цілому. Це підкреслює необхідність системної реформи молодіжної політики з урахуванням специфіки соціальних трансформацій, викликаних війною та її наслідками.

Одним з основних завдань, яке має вирішити держава, є створення ефективної підтримки для молоді, яка зазнала безпосереднього впливу війни. Це вимагає розробки спеціалізованих програм, які повинні враховувати психологічний стан молодих людей, їх соціальну адаптацію, відновлення після травм, а також надання можливостей для професійного навчання, кар'єрного росту та соціалізації. Молодь, що пережила травми війни, потребує не лише матеріальної підтримки, а й комплексних реабілітаційних заходів, які сприятимуть поверненню до активного громадського життя.

Не менш важливим аспектом є забезпечення молоді рівними можливостями для участі в освітньому процесі та на ринку праці. В умовах війни ці сфери постраждали найбільше, однак вони також відкривають нові

можливості для реформування та адаптації навчальних програм, використання онлайн-форматів та цифрових платформ, що дозволить молодим людям з усіх регіонів країни отримувати якісні освітні послуги. Більш того, розвиток стартапів, інноваційних підприємств та волонтерських рухів стане основним драйвером економічного відновлення, де молодь відіграватиме важливу роль.

Інтеграція молодіжної політики з цифровими інструментами, а також посилення її орієнтації на молодіжні ініціативи у волонтерському русі є одним з пріоритетних напрямків для покращення ефективності підтримки молоді. Молодь, що активно долучається до волонтерства, не тільки надає важливу допомогу під час кризових ситуацій, а й здобуває важливі соціальні та професійні навички, які сприяють її подальшій інтеграції в громадське та професійне життя. Відтак, формування молодіжної політики має базуватися на таких принципах, як інклюзивність, доступність, взаємодія та підтримка ініціатив, що сприятиме ефективному відновленню та розвитку суспільства після війни.

Регіональний аспект формування молодіжної політики є особливо важливим, оскільки відображає специфіку потреб та можливостей молоді в різних частинах країни. Регіональні стратегії повинні враховувати соціально-економічні особливості, рівень інфраструктури, а також культурні та мовні відмінності, що сприятиме максимальній ефективності програм, спрямованих на підтримку молоді. Водночас важливою є підтримка молодіжних рад на місцевому рівні, що можуть стати дієвими механізмами для реалізації державної молодіжної політики через залучення безпосередньо молоді до процесу прийняття рішень.

У цілому, можна зазначити, що успішна реалізація молодіжної політики в Україні вимагає активної державної підтримки, ефективної координації між усіма зацікавленими сторонами, а також розвитку ініціатив, що сприяють самореалізації молоді та її інтеграції в суспільне життя. В умовах війни молодіжна політика повинна ставати інструментом соціальної згуртованості, а також важливим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвиненко О. Молодіжна політика: сутність та напрями реалізації // Державне управління та місцеве самоврядування. 2021. №2. С. 22-30.
2. Дубровський О. Молодіжна політика в Україні: виклики та перспективи // Соціальні технології. 2022. №3. С. 45-52.
3. European Commission. EU Youth Strategy: Empowering Young People and Ensuring Participation in Democratic Life. Brussels, 2020.
4. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. №1414.
5. Калинюк С. Інституційний підхід у формуванні молодіжної політики: міжнародний досвід та його застосування в Україні // Соціальна політика і право. 2022. №1. С. 14-21.
6. Бондаренко А. Соціально-економічні аспекти розвитку молодіжної політики в умовах трансформаційних змін // Економіка і суспільство. 2022. №4. С. 35-42.
7. Сухоруков А. Волонтерство як елемент громадянської участі в молодіжній політиці України // Громадянське суспільство і політика. 2023. №1. С. 19-27.
8. Міністерство молоді та спорту України. Стратегія молодіжної політики на період до 2030 року. Київ: Мінмолодьспорт, 2021.
9. Бондаренко А. Економічні програми підтримки молодіжного підприємництва в Україні // Економіка і суспільство. 2022. №6. С. 54-62.
10. Сухоруков А. Соціальна інтеграція молоді в умовах нестабільного ринку праці // Соціальні ініціативи. 2023. №2. С. 18-27.
11. Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. Програми забезпечення молоді житлом // Офіційний сайт Держмолодьжитло. URL: <https://molod-kredit.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2024).
12. Міністерств молоді та спорту України. Програма «Молодь України»: Національний план дій. Київ: Мінмолодьспорт, 2021.

- 13.Український стартап-фонд. Програми підтримки молодіжного підприємництва // Офіційний сайт Українського стартап-фонду. URL: <https://usf.com.ua/> (дата звернення: 12.11.2024).
- 14.Європейська комісія. Програма Erasmus+: Можливості для молоді. Брюссель: ЄК, 2023.
- 15.Савченко І. Соціальна адаптація молоді в умовах війни: виклики та перспективи // Соціальні технології. 2023. №2. С. 35-42.
- 16.Мельник І. Молодіжна політика в умовах війни: виклики та перспективи // Політика і суспільство. 2023. №2. С. 12-18.
- 17.ООН. Огляд ситуації з внутрішньо переміщеними особами в Україні // Офіційний сайт ООН. 2023. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 12.11.2024).
- 18.Міністерство молоді та спорту України. Волонтерські ініціативи молоді в умовах війни. Київ: Мінмолодьспорт, 2023. 64 с.
- 19.Міністерство молоді та спорту України. Соціологічне дослідження участі молоді в громадських ініціативах, 2023. Київ: Мінмолодьспорт, 2023. 28 с.
- 20.ООН. Звіт про ситуацію з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Київ: ООН, 2023. 40 с.
- 21.Державна служба статистики України. Рівень зайнятості молоді під час війни. Київ: Держстат, 2023. 25 с.
- 22.Державна служба статистики України. Рівень безробіття серед молоді в Україні, 2023. Київ: Держстат, 2023. 32 с.
- 23.Міністерство освіти і науки України. Вплив війни на систему освіти в Україні. Київ: МОН, 2023. 30 с.
- 24.ЮНІСЕФ. Програми підтримки молоді під час війни: психологічна та соціальна реабілітація. Київ: UNICEF, 2023. 42 с.
- 25.Державна служба статистики України. Дослідження матеріального становища молоді під час війни. Київ: Держстат, 2023. 20 с.

- 26.Бондаренко А. Підтримка молодіжного підприємництва в Україні в умовах війни // Економіка і суспільство. 2023. №5. С. 50-60.
- 27.Міністерство освіти і науки України. Освітні платформи для молоді під час війни. Київ: МОН, 2023. 33 с.
- 28.ЮНІСЕФ. Програми соціальної реабілітації молоді в умовах війни. Київ: UNICEF, 2023. 55 с.
- 29.Міністерство освіти і науки України. Вплив війни на систему освіти в Україні. Київ: МОН, 2023. 30 с.
- 30.Державна служба статистики України. Дослідження щодо впливу дистанційного навчання на освіту молоді. Київ: Держстат, 2023. 28 с.
- 31.ЮНІСЕФ. Вплив онлайн-освіти на молодь в Україні. Київ: UNICEF, 2023. 42 с.
- 32.Міністерство освіти і науки України. Освітні виклики під час війни в Україні. Київ: МОН, 2023. 35 с.
- 33.Європейська комісія. Програма Erasmus+: Підтримка студентів з України. Брюссель: ЄК, 2023.
- 34.Міністерство економіки України. Вплив війни на ринок праці: аналітичний огляд. Київ: Мінекономіки, 2023. 47 с.
- 35.Державна служба статистики України. Рівень безробіття серед молоді під час війни. Київ: Держстат, 2023. 32 с.
- 36.ЮНІСЕФ. Підтримка молоді на ринку праці в умовах кризи. Київ: UNICEF, 2023. 38 с.
- 37.Міністерство молоді та спорту України. Ринок праці для молоді в умовах війни. Київ: Мінмолодьспорт, 2023. 29 с.
- 38.ООН. Вплив війни на еміграцію молоді з України. Нью-Йорк: ООН, 2023.
- 39.Міжнародна організація з міграції. Працевлаштування української молоді за кордоном. Женева: МОМ, 2023. 64 с.
- 40.Міжнародна організація з міграції. Ринок праці для українських мігрантів у Європі. Женева: МОМ, 2023. 58 с.

- 41.Міністерство молоді та спорту України. Програма підтримки молоді «Молодь України». Київ: Мінмолодьспорт, 2023.
- 42.Уряд Польщі. Програма працевлаштування української молоді в Польщі. Варшава: Уряд Польщі, 2023.
- 43.Міжнародний валютний фонд. Перспективи відновлення економіки України: роль молоді. Вашингтон: МВФ, 2023. 92 с.
- 44.Міністерство соціальної політики України. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: статистичний звіт. Київ: Мінсоцполітики, 2023. 58 с.
- 45.Державна служба статистики України. Умови проживання молоді, що стала ВПО. Київ: Держстат, 2023. 30 с.
- 46.Український інститут соціальних досліджень. Соціальна адаптація молоді ВПО: проблеми і можливості. Київ: УІСД, 2023. 42 с.
- 47.Міжнародна організація з міграції. Психологічна підтримка молоді в умовах війни: звіт. Женева: МОМ, 2023. 38 с.
- 48.Український інститут соціальних досліджень. Психічне здоров'я молоді під час війни: виклики та шляхи допомоги. Київ: УІСД, 2023. 34 с.
- 49.Міжнародна організація з міграції. Психологічна підтримка внутрішньо переміщеної молоді в Україні. Женева: МОМ, 2023. 28 с.
- 50.Міністерство економіки України. Ринок праці для ВПО: виклики та шляхи вирішення. Київ: Мінекономіки, 2023. 45 с.
- 51.Міністерство економіки України. Рівень безробіття серед молоді ВПО, 2023. Київ: Мінекономіки, 2023. 38 с.
- 52.Міністерство молоді та спорту України. Програма підтримки професійної перекваліфікації молоді «Молодь України». Київ: Мінмолодьспорт, 2023.
- 53.Кабінет Міністрів України. Державні програми підтримки соціальної адаптації молоді. Київ: КМУ, 2023. 62 с.
- 54.ЮНІСЕФ. Програми підтримки молоді під час війни: психологічна та соціальна реабілітація. Київ: UNICEF, 2023. 42 с.

- 55.Державна служба статистики України. Умови проживання молоді, що стала ВПО. Київ: Держстат, 2023. 30 с.
- 56.Міжнародна організація з міграції. Психологічна підтримка молоді в умовах війни: звіт. Женева: МОМ, 2023. 38 с.
- 57.United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). Psychological Support Programs for Youth in War-affected Regions. New York, 2023.
- 58.United Nations Development Programme (UNDP). Youth for Peace and Security: Psychological Support for Ukrainian Youth. New York, 2023.
- 59.Міністерство молоді та спорту України. Програма «Молодь України»: Національний план дій. Київ: Мінмолодьспорт, 2023.
- 60.World Health Organization (WHO). Mental Health Support for Conflict-affected Populations: Challenges in Ukraine. Geneva, 2023.
- 61.Міністерство молоді та спорту України. Цифрові вибори як механізм демократії для молоді. Київ: Мінмолодьспорт, 2023.
- 62.European Commission. Digital Democracy: Engaging Youth in Political Processes. Brussels, 2023.
- 63.United Nations Development Programme (UNDP). Digital Tools for Youth Engagement in Post-conflict Societies. New York, 2023.
- 64.United Nations Development Programme (UNDP). Youth Civic Engagement and Volunteerism in Conflict Zones. New York, 2023.
- 65.United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). The Role of Youth Volunteers in Humanitarian Crisis Management. New York, 2023.
- 66.Український інститут соціальних досліджень. Волонтерські рухи як інструмент активізації молоді в умовах війни. Київ: УІСД, 2023.
- 67.World Health Organization (WHO). The Role of Youth in Conflict-affected Regions: Case Study of Ukraine. Geneva, 2023.

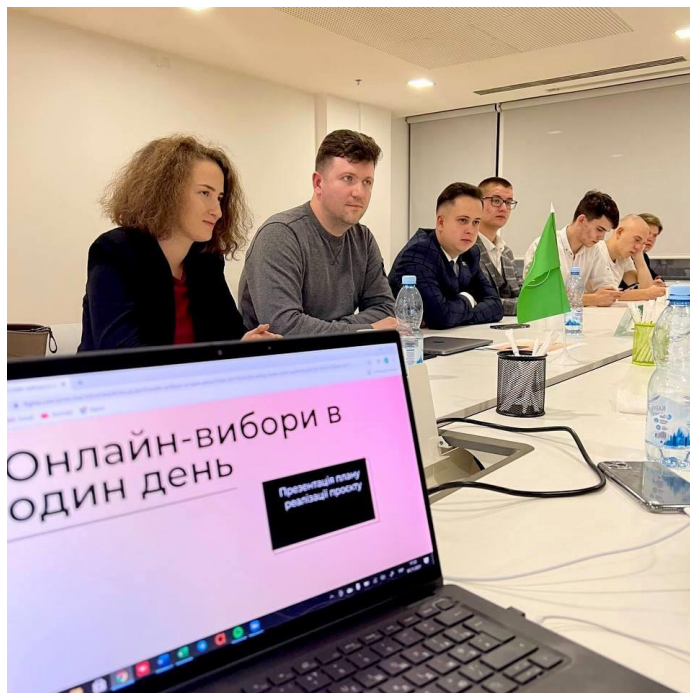
- 68.Міністерство молоді та спорту України. Підтримка молодіжного волонтерства в Україні: досягнення та виклики. Київ: Мінмолодьспорт, 2023.
- 69.International Organization for Migration (IOM). Youth-led Humanitarian Initiatives: The Ukrainian Experience. Geneva, 2023.
- 70.European Commission. Youth Volunteerism and Civic Engagement: Building Resilience through Action. Brussels, 2023.
- 71.Український інститут соціальних досліджень. Волонтерська діяльність молоді як засіб соціальної адаптації. Київ: УІСД, 2023.
- 72.International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). Supporting the Emotional Wellbeing of Youth Volunteers in Ukraine. Geneva, 2023.
- 73.Платформа "Help Ukraine". Волонтерські ініціативи молоді в умовах війни. URL: <https://help-ukraine.org> (дата звернення: 12.11.2024).
- 74.Організація «Молодь України». Волонтерство як засіб розвитку лідерських якостей. Київ: Молодь України, 2023.
- 75.Міністерство освіти і науки України. Програми розвитку волонтерства серед студентів: огляд досягнень. Київ: МОН, 2023.
- 76.European Youth Forum. Digital Solutions for Engaging Youth in Volunteering. Brussels, 2023.
- 77.Міністерство молоді та спорту України. Регіональні програми молодіжної політики: досвід Вінницької області. Київ: Мінмолодьспорт, 2023. 48 с.
- 78.Вінницька обласна державна адміністрація. Психологічна підтримка молоді Вінницької області в умовах війни: статистичний звіт. Вінниця: Вінницька ОДА, 2023. 34 с.
- 79.Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької ОВА. Волонтерські ініціативи молодіжних рад Вінницької області. Вінниця, 2023. 56 с.

80. United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). Regional Youth Policies in Conflict Zones: Case Study of Vinnytsia, Ukraine. New York, 2023.
81. European Youth Forum. Digital Solutions for Engaging Youth in Volunteering. Brussels, 2023.
82. World Health Organization (WHO). Emotional Resilience of Youth Volunteers in Humanitarian Response. Geneva, 2023.
83. United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). Regional Youth Policies in Conflict Zones: Case Study of Vinnytsia, Ukraine. New York, 2023.
84. Лазор О. Д. Лазор О. Я. До питання практичної компоненти роботи з поняттями у галузі публічного управління та адміністрування. Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства: досвід та перспективи : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 22 лют. 2023 р.) : у 3 ч. Ч. 3. Дрогобич : ЦФЕНД, 2023. С. 85-91.
85. Лазор О. Д., Лазор О. Я. [Не]ефективність адміністративно-територіального поділу Львівщини як основи для функціонування місцевої влади. Напрями вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних реформаційних процесів : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24-25 груд. 2021 р.). Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 57 – 62
86. Лазор М. О. Теоретико-правові засади служби в органах місцевого самоврядування: компаративний аналіз. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 34 (73). 2023. № 3. С. 94-103. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/15>
87. Кононенко В. В. Реалізація концепції сервісної держави як інструмент підвищення ефективності публічного управління викладено думку. Збірник матеріалів «круглого столу» «Глобальні тенденції та

- національні особливості публічного управління та адміністрування» 22 грудня 2023 р. Вінниця: ТОВ «Друк», 2024. С. 8-14.
88. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
89. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
90. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Петроє О. М. та ін. Публічне управління : термінологічний словник. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.
91. Курашов О. К. Особливості правового регулювання застосування електронних та інших інноваційних технологій у виборчому процесі в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2023. № 63. С. 43-46. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.63.27>
92. Лазор О. Д., Лазор О. Я., Юник І. Г. Інституціоналізація патронатної служби в органах публічного управління та адміністрування України. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2024. № 1. С. 92-101. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.1.15>
93. Лазор О. Д., Лазор О. Я., Юник І. Г., Шевчук О. І. Гендерна збалансованість в органах публічної влади та публічного управління в Україні. Дніпропетровський науковий часопис публічного управління, психології і права. Випуск: 1. 2024. С. 85-94. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.1.14>
94. Лазор О. Я., Лазор О. Д. Формування та реалізація державної політики: теоретико-правовий дискурс. Публічне управління і право: історія, теорія, практика. 2021. Вип. 1. С. 54 – 62.

ДОДАТКИ

Додаток А

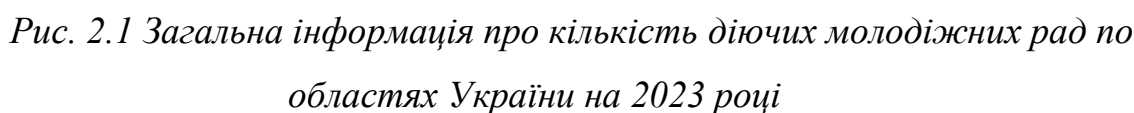

*Рис. 1.1 Презентація проєкту «Онлайн - вибори в один день до шкільного та студентського самоврядування» для розробників застосунку «ДІЯ»
2021 рік, м. Київ*

*Рис. 1.2 Презентація проєкту «Онлайн - вибори в один день до шкільного та студентського самоврядування» для Міністерства освіти і науки
України 2021 рік, м. Київ*

Молодіжні ради України

МІНІСТЕРСТВО
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

Молодіжні ради України

**Місцевий рівень - молодіжні консультативно-дорадчі органи при сільських, селищних, міських, районних у місті (у разі її утворення)*

Інформація
станом на
грудень 2023

Рис. 2.2 Кількість молодіжних рад в Україні за їх рівнями